

วารสารอาร์แสง R LIGHT JOURNAL

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (ตุลาคม-ธันวาคม 2568)
Vol.1 No.2 (October-December, 2025)

ISSN 3088-2478 (Online)

098 5865276
ID: artit10111

a.sunlight.journal@gmail.com

<https://so16.tci-thaijo.org/index.php/RLHT>

วารสารอาร์แสง ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (ตุลาคม - ธันวาคม 2568)

ISSN 3088-2478 (Online)

กองบรรณาธิการ

- บรรณาธิการ

ดร.อาทิตย์ แสงแววก

- กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน วิชระชิโนรส

: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ดร.ชูเกียรติ ผลาผล

: มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ดร.สมนึก นาห้วยทราย

: มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

เกี่ยวกับวารสารอาร์แสง

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์ : วารสารอาร์แสง (R LIGHT JOURNAL) มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมศาสตร์ พระพุทธศาสนา ปรัชญา มนุษยศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์

กระบวนการพิจารณาบทความ : บทความที่เผยแพร่จะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิตั้งน้อย 2 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบข้อมูลของผู้ส่งบทความ

ประเภทของบทความ :

1. บทความวิจัย
2. บทความวิชาการ
3. บทวิจารณ์หนังสือ

ภาษาที่รับตีพิมพ์ : ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

กำหนดการออกเผยแพร่วารสาร :

วารสารกำหนดวงรอบการเผยแพร่ 4 ฉบับต่อปี ดังนี้
ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม, ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน
ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน, ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม

การติดต่อประสานงานและส่งบทความเผยแพร่ :

1. สอบถามรายละเอียดเบื้องต้น เช่น รอบการเผยแพร่ หนังสือตอบรับการตีพิมพ์ เป็นต้น โทร. 098 5865276 , ID : artit10111
2. คำแนะนำสำหรับผู้เขียน
3. เคมเพลตบทความวิจัย
4. เคมเพลตบทความวิชาการ
5. เคมเพลตบทวิจารณ์หนังสือ
6. ลงทะเบียนวารสาร และส่งบทความในวารสาร
7. แบบขอส่งบทความตีพิมพ์
8. ลงทะเบียนส่งบทความ

บทบรรณาธิการ

วารสารอาร์แสง (R LIGHT JOURNAL) เป็นวารสารด้านสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความวิชาการ บทความวิจัย รวมทั้งบทวิจารณ์หนังสือ เปิดรับตีพิมพ์เผยแพร่บทความด้าน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมศาสตร์ พระพุทธศาสนา ปรัชญา มนุษยศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์ กำหนดเผยแพร่ปีละ 4 ฉบับ โดยบทความที่ส่งมาตีพิมพ์เผยแพร่กับวารสารจะได้รับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 ท่าน วารสารฉบับนี้เป็นวารสารปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (ตุลาคม-ธันวาคม 2568) เป็นฉบับที่สอง ของปี 2568 ตีพิมพ์บทความทั้งสิ้นจำนวน 5 บทความ จำแนกเป็นบทความวิชาการ 4 เรื่อง และบทความวิจัย 1 เรื่อง

วารสารขออนุโมทนาและขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่ส่งบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่กับทางวารสาร ตลอดถึงเครือข่ายด้านวิชาการ โดยเฉพาะสายการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้อนุเคราะห์ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนบทความและวารสารด้วยดีเสมอมา วารสารรู้สึกเป็นเกียรติและมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการได้พัฒนาศักยภาพด้านวิชาการของผู้เผยแพร่บทความ และมีความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างยิ่งที่จะปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพบทความให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ขออนุโมทนาและขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ดร.อาทิตย์ แสงแฉวก
บรรณาธิการวารสารอาร์แสง

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทความวิชาการ	
การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นกับการพัฒนาธรรมาภิบาล <i>พร้อมพล สัมพันธ์โน และศยามล อินทียศ</i>	61
การบูรณาการพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืน <i>พลภัทร อภัยโส และอุดมชัย ปานาพุด</i>	71
การศึกษาเปรียบเทียบระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยกับ ระบอบสังคมนิยม <i>จิรวัดน์ วัฒนถนอม, พระครูวิรุฬห์ปัญญาสาร และชยพล คำสุวรรณ</i>	83
บทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานราก <i>ศยามล อินทียศ และพร้อมพล สัมพันธ์โน</i>	94
บทความวิจัย	
ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด <i>จารุวรรณ บวชไธสง</i>	106

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นกับการพัฒนาธรรมาภิบาล
POLITICAL PARTICIPATION OF LOCAL CITIZENS AND THE DEVELOPMENT
OF GOOD GOVERNANCE

พร้อมพล สัมพันธ์โน

Promphol Samphanthano

ศยามล อินทียศ

Sayamon Inthiyod

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University Lanna Campus

E-mail: promphols@gmail.com

วันที่รับบทความ: 3 ตุลาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ: 25 ตุลาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ: 26 ตุลาคม 2568

Received: October 3, 2025; Revised: October 25, 2025; Accepted: October 26, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นกับการพัฒนาธรรมาภิบาล โดยใช้การศึกษาจากเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เป็นกรอบในการวิเคราะห์ เนื้อหามุ่งอธิบายความหมาย รูปแบบ และระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในบริบทการปกครองท้องถิ่น รวมถึงบทบาทของการมีส่วนร่วมดังกล่าวต่อการส่งเสริมหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม และการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจรัฐ

ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน การลดปัญหาการใช้อำนาจโดยมิชอบ และการเสริมสร้างความชอบธรรมให้กับการดำเนินนโยบายสาธารณะ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องยังช่วยพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่ บทความนี้จึงเสนอว่า ภาครัฐควรส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เพื่อยกระดับธรรมาภิบาลและการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง, การปกครองท้องถิ่น, ธรรมาภิบาล, ประชาธิปไตยท้องถิ่น

Abstract

This academic article aims to examine and analyze the relationship between local citizens' political participation and the development of good governance. The study is based on a documentary review of political science and public administration theories and concepts. The article explains the meanings, forms, and levels of political participation in the context of local governance, as well as the role of such participation in promoting the principles of good governance, including transparency, accountability, the rule of law, public participation, and checks and balances.

The findings indicate that local political participation is a crucial factor contributing to the development of good governance in local administrative organizations. It enhances administrative efficiency, reduces the misuse of authority, and increases the legitimacy of public policies. Moreover, continuous citizen participation fosters democratic political culture and strengthens civil society at the local level. The article suggests that the government should systematically and sustainably promote citizen participation mechanisms to enhance good governance and support democratic development at the local level.

Keywords: political participation, local governance, good governance, local democracy

บทนำ

การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยและการบริหารงานภาครัฐในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในทุกๆระดับ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นซึ่งถือเป็นฐานรากสำคัญของระบบการเมืองการปกครอง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมและประสิทธิภาพในการบริหารงานของภาครัฐ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2558)

ในบริบทของการปกครองท้องถิ่นไทย การกระจายอำนาจทางการเมืองและการบริหารได้ก่อให้เกิดพื้นที่ทางการเมืองใหม่ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ การแสดงความคิดเห็น และการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โกวิท พวงงาม (2558) เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่นไม่เพียงเป็นหัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาล (Good Governance) ได้รับการนำมาใช้เป็นกรอบสำคัญในการบริหารงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นหลักการสำคัญ ได้แก่ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ หลักนิติธรรม การมีส่วนร่วม และความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรสาธารณะ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2560) การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของธรรมาภิบาล เนื่องจากช่วยให้การบริหารงานภาครัฐอยู่ภายใต้การตรวจสอบของสังคมและลดโอกาสในการใช้อำนาจโดยมิชอบ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2557)

นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ชีรยุทธ บุญมี (2556) อธิบายว่า เมื่อประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง จะช่วยสร้างจิตสำนึกทางการเมือง ความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความยั่งยืนของประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในระยะยาว

นอกจากนี้ แนวคิดการเมืองภาคพลเมืองและบทบาทของประชาสังคมยังสะท้อนให้เห็นถึงพลังของการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการถ่วงดุลอำนาจรัฐและขับเคลื่อนการปฏิรูปทางสังคม ประเวศ วะสี (2559) และ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2554) เห็นตรงกันว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างธรรมาภิบาลและลดความขัดแย้งทางการเมืองในระดับท้องถิ่น

จากความสำคัญดังกล่าว บทควมวิชาการนี้จึงมุ่งศึกษาและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นกับการพัฒนาธรรมาภิบาล โดยอาศัยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้และนำเสนอข้อเสนอเชิงวิชาการที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและยกระดับการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลอย่างยั่งยืน

เนื้อหา

ธรรมาภิบาล (Good Governance)

ธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในการบริหารงานภาครัฐและการพัฒนาประชาธิปไตย โดยมุ่งเน้นการใช้อำนาจรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และรับผิดชอบต่อประชาชน แนวคิดธรรมาภิบาลถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการปรับปรุงระบบการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในบริบทสมัยใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2560)

ในทางรัฐศาสตร์ ธรรมาภิบาลหมายถึง ระบบ กลไก และกระบวนการในการใช้อำนาจรัฐที่ตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ เช่น หลักนิติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ความเสมอภาค และความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรสาธารณะ (จุมพล หนิมพานิช, 2561) แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจากการบริหารภาครัฐแบบรวมศูนย์อำนาจ ไปสู่การบริหารที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทมากขึ้น

หลักการสำคัญของธรรมาภิบาล

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2560) ได้กำหนดหลักการสำคัญของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐไว้หลายประการ โดยหลักการที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ หลักนิติธรรม (Rule of Law) การบริหารงานของรัฐต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎหมาย มีความเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ สรพล นิติไกรพจน์ (2562) ชี้ว่า หลักนิติธรรมเป็นรากฐานของธรรมาภิบาล เนื่องจากช่วยจำกัดการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้บริหารและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน

หลักความโปร่งใส (Transparency) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐอย่างชัดเจน ช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักความรับผิดชอบ (Accountability) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐต้องรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานและการตัดสินใจของตนเอง ทั้งในเชิงกฎหมายและเชิงสังคม

หลักการมีส่วนร่วม (Participation) การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายและการบริหารงานของรัฐ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาธรรมาภิบาล

หลักความคุ้มค่าและประสิทธิภาพ (Effectiveness and Efficiency) การบริหารงานต้องใช้ทรัพยากรสาธารณะอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

ธรรมาภิบาลกับการปกครองท้องถิ่น ธรรมาภิบาลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองท้องถิ่น เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โกวิท พงงาม (2558) เห็นว่าการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่นจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะ และเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชนในระดับพื้นที่ ถิรวดี บุรีกุล (2557) ยังชี้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่นเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากประชาชนสามารถทำหน้าที่ตรวจสอบ เสนอความคิดเห็น และร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นได้โดยตรง

ธรรมาภิบาลกับการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ธรรมาภิบาลมิได้เป็นเพียงกรอบในการบริหารงานเท่านั้น แต่ยังเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ธีรยุทธ บุญมี (2556) อธิบายว่า การบริหารงานที่ยึดหลักธรรมาภิบาลจะช่วยสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ส่งเสริมความรับผิดชอบของรัฐ และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระยะยาว ประเวศ วะสี (2559) เห็นว่า การเมืองภาคพลเมืองและธรรมาภิบาลต้องดำเนินไปควบคู่กัน เนื่องจากการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจะช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมและความยั่งยืนให้กับระบบการเมืองการปกครองของประเทศ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันการเมืองและการบริหารในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการสาธารณะและการพัฒนาท้องถิ่น

1) แนวคิดและความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางการเมืองและการบริหารของรัฐ ทั้งในทางตรงและทางอ้อม เช่น การเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น

การเข้าร่วมประชาคม และการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ (จุมพล หนิมพานิช, 2561) ในบริบทของการปกครองท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงความต้องการของประชาชนเข้ากับการกำหนดนโยบายและการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โกวิทย์ พวงงาม (2558) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นเป็นรากฐานของประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นระดับที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจได้โดยตรงมากที่สุด การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมจึงเป็นการส่งเสริมให้การปกครองท้องถิ่นตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง

2) รูปแบบและระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในระดับพื้นฐาน เช่น การใช้สิทธิเลือกตั้ง ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในระดับสูง เช่น การร่วมกำหนดนโยบาย การติดตามประเมินผล และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2558) รูปแบบเหล่านี้สะท้อนระดับความเข้มแข็งของประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น

ถวิลวดี บุรีกุล (2557) เห็นว่า การมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพควรเป็นการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและมีความหมาย ไม่ใช่เพียงการเข้าร่วมตามพิธีกรรมหรือการให้ความชอบธรรมเชิงสัญลักษณ์แก่ภาครัฐเท่านั้น หากแต่ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีอำนาจในการเสนอความคิดเห็นและมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ของการตัดสินใจ

3) แนวคิดธรรมาภิบาลกับการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการบริหารงานภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และรับผิดชอบต่อประชาชน โดยประกอบด้วยหลักสำคัญ ได้แก่ หลักนิติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ความเสมอภาค และความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2560)

สุรพล นิติไกรพจน์ (2562) ชี้ว่า หลักนิติธรรมเป็นหัวใจของธรรมาภิบาล เนื่องจากช่วยให้การใช้อำนาจของรัฐอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายและความยุติธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของผู้บริหารท้องถิ่น

4) ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับการพัฒนาธรรมาภิบาล

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัชรี พรหมสุภา (2560) พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและติดตามโครงการพัฒนา จะมีระดับความโปร่งใสและความรับผิดชอบสูงกว่าองค์กรที่ประชาชนมีบทบาทจำกัด

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังช่วยเพิ่มความชอบธรรมในการตัดสินใจเชิงนโยบายและลดความขัดแย้งทางการเมืองในระดับพื้นที่ ประเวศ วะสี (2559) เห็นว่า การเมืองภาคพลเมืองเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน และช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมบนฐานของการมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาล

5) การมีส่วนร่วม วัฒนธรรมทางการเมือง และความยั่งยืนของธรรมาภิบาล

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไม่เพียงส่งผลในเชิงโครงสร้างการบริหารเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองในระยะยาว อีริช บุกูมิ (2556) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอจะช่วยเหลือหลอมค่านิยมประชาธิปไตย ความรับผิดชอบต่อสังคม และจิตสำนึกสาธารณะของประชาชน

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2554) เสริมว่า ความเข้มแข็งของประชาสังคมและเครือข่ายภาคพลเมืองในระดับท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนธรรมาภิบาลและสร้างความยั่งยืนให้กับระบบการเมืองการปกครองท้องถิ่นในระยะยาว

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นในบริบทการกระจายอำนาจ การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นถือเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เนื่องจากทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการตัดสินใจของรัฐได้ใกล้ชิดมากขึ้น โกวิท พวงงาม (2558) ระบุว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นพื้นที่ทางการเมืองที่เอื้อต่อการเรียนรู้ประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ โดยประชาชนสามารถมีบทบาททั้งในฐานะผู้กำหนดทิศทางการพัฒนาและผู้ตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้บริหารท้องถิ่น ในมุมมองของจุมพล หนีพานิซ (2561) การกระจายอำนาจที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงอาจนำไปสู่การรวมศูนย์อำนาจในระดับท้องถิ่นแทนระดับชาติ ดังนั้น การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการทำให้การกระจายอำนาจนำไปสู่การพัฒนาธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง

การมีส่วนร่วมกับความโปร่งใสและการป้องกันการทุจริตในระดับท้องถิ่น ปัญหาการทุจริตและการใช้อำนาจโดยมิชอบในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกการตรวจสอบจากภาคสังคม ธิวัตติ บุรีกุล (2557) ชี้ว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของภาครัฐ จะช่วยเพิ่มระดับความโปร่งใสและลดช่องว่างของการทุจริต สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2560) ยังเน้นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นองค์ประกอบหลักของระบบธรรมาภิบาล เนื่องจากช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบของผู้บริหารและทำให้การใช้งบประมาณสาธารณะเป็นไปอย่างคุ้มค่าและตรวจสอบได้

การมีส่วนร่วมของประชาชนกับความชอบธรรมของนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจเชิงนโยบายในระดับท้องถิ่นที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งและการต่อต้านจากชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดปัญหาและการวางแผนพัฒนาจึงช่วยเพิ่มความชอบธรรมของนโยบายสาธารณะ พัชรี พรหมสุภา (2560) พบว่า โครงการพัฒนาท้องถิ่นที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกแบบและติดตามผล มักได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่มากกว่าโครงการที่กำหนดจากฝ่ายบริหารเพียงฝ่ายเดียว ประเวศ วะสี (2559) เห็นว่า การเมืองภาคพลเมืองช่วยสร้างพื้นที่การเจรจาและการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายที่ลดความขัดแย้งและสะท้อนประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับการพัฒนาศักยภาพพลเมืองและประชาสังคม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของพลเมืองในระยะยาว อีริช บุกูมิ (2556) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องจะช่วยเหลือหลอมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ทำให้

ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองและตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2554) เสริมว่า ความเข้มแข็งของประชาสังคมในระดับท้องถิ่นเป็นผลลัพธ์โดยตรงของการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งจะส่งผลต่อความยั่งยืนของธรรมาภิบาลและการพัฒนาประชาธิปไตยในระยะยาว

สังเคราะห์เชิงวิเคราะห์ จากการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นเป็นทั้ง “ปัจจัยนำเข้า” และ “ผลลัพธ์” ของการพัฒนาธรรมาภิบาล กล่าวคือ การมีส่วนร่วมช่วยยกระดับความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความชอบธรรมของการบริหารงาน ขณะเดียวกัน ระบบธรรมาภิบาลที่เข้มแข็งก็เอื้อต่อการขยายพื้นที่และคุณภาพของการมีส่วนร่วมของประชาชน อันนำไปสู่การพัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้เป็นกรอบในการบริหารงานภาครัฐในสังคมประชาธิปไตย โดยมุ่งเน้นการใช้อำนาจอธิปไตยอย่างมีความชอบธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ แนวคิดธรรมาภิบาลได้รับการนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่มีประสิทธิภาพ การทุจริต และการรวมศูนย์อำนาจในระบบราชการ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2560) ในเชิงรัฐศาสตร์ ธรรมาภิบาลหมายถึง ระบบ กลไก และกระบวนการในการกำหนดนโยบายและการบริหารงานของรัฐที่ตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ ได้แก่ หลักนิติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ความเสมอภาค และประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะ (จุมพล หนิมพานิช, 2561) หลักการดังกล่าวสะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านจากรูปแบบการบริหารภาครัฐแบบสั่งการจากส่วนกลาง ไปสู่การบริหารที่เปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนและภาคีเครือข่ายมีบทบาทมากขึ้น ธรรมาภิบาลมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับหลักนิติธรรม โดยสุรพล นิตไกรพจน์ (2562) อธิบายว่า การบริหารงานภาครัฐที่ขาดหลักนิติธรรมจะนำไปสู่การใช้อำนาจตามอำเภอใจ และบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐ ดังนั้น การยึดหลักกฎหมาย ความเสมอภาค และความเป็นธรรม จึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาธรรมาภิบาลในทุกระดับของการปกครอง

นอกจากนี้ หลักความโปร่งใสและความรับผิดชอบยังถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างธรรมาภิบาล โดยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและการอธิบายเหตุผลในการตัดสินใจของหน่วยงานรัฐ ช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบและประเมินการดำเนินงานของภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การลดปัญหาการทุจริตและเพิ่มความไว้วางใจของสังคมต่อระบบการบริหารราชการแผ่นดิน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2560)

ในบริบทการปกครองท้องถิ่น ธรรมาภิบาลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โกวิท พวงงาม (2558) เห็นว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะ และส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ถวิลวดี บุรีกุล (2557) ชี้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ธรรมาภิบาลเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยประชาชนสามารถเข้ามามีบทบาทในการเสนอ

ความคิดเห็น การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบและความโปร่งใสในกระบวนการบริหารงาน

ในมิติของการพัฒนาประชาธิปไตย ธรรมนูญฉบับใหม่ในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน อธิบายว่า การบริหารงานที่ยึดหลักธรรมาภิบาลจะช่วยปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตย ลดความเหลื่อมล้ำทางอำนาจ และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาชนในระยะยาว ขณะเดียวกัน ประเวศ วะสี (2559) เห็นว่า การเมืองภาคพลเมืองที่เข้มแข็งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาธรรมาภิบาล เนื่องจากประชาชนสามารถทำหน้าที่ถ่วงดุลและตรวจสอบใช้อำนาจรัฐได้อย่างต่อเนื่อง ธรรมนูญเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการของการบริหารงานภาครัฐที่ดี โดยต้องอาศัยการบูรณาการหลักการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความโปร่งใส รับผิดชอบต่อสังคม และความยั่งยืนของการปกครองในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

สรุป

บทความวิชาการนี้ได้ศึกษาและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนระดับท้องถิ่นกับการพัฒนาธรรมาภิบาล โดยอาศัยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิชาการด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงประชาชนเข้ากับกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับพื้นที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนมีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาธรรมาภิบาลในหลายมิติ ได้แก่ การส่งเสริมความโปร่งใส รับผิดชอบต่อสังคม การยึดหลักนิติธรรม และการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจของผู้บริหารท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบและมีความหมาย มักมีประสิทธิภาพในการบริหารงานสูงขึ้น ลดปัญหาการใช้อำนาจโดยมิชอบ และเพิ่มความชอบธรรมให้กับนโยบายและการดำเนินงานของรัฐ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังมีผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและความเข้มแข็งของประชาสังคมในระดับท้องถิ่น การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้เรียนรู้และปฏิบัติการทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ รับผิดชอบต่อส่วนรวม และความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของธรรมาภิบาลในระยะยาว

โดยสรุป การพัฒนาธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่นไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพหากขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรให้ความสำคัญกับการออกแบบและส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมที่เปิดกว้าง โปร่งใส และต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารงานภาครัฐและสนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติ

1.1 ส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพัฒนา และส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนที่หลากหลายและต่อเนื่อง เช่น เวทีประชาคม การรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ และคณะกรรมการภาคประชาชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย การวางแผนพัฒนา และการติดตามประเมินผลอย่างแท้จริง อันจะช่วยเสริมสร้าง ความโปร่งใสและความชอบธรรมในการบริหารงานภาครัฐ

1.2 พัฒนาศักยภาพของประชาชนและผู้นำท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วม ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะทางการเมืองแก่ประชาชน รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหาร และสมาชิกสภาท้องถิ่นในด้านการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างมีคุณภาพและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

1.3 เสริมสร้างความโปร่งใสและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเปิดเผย ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงบประมาณ โครงการพัฒนา และผลการดำเนินงานอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการทุจริต และการใช้อำนาจโดยมิชอบ

1.4 สนับสนุนบทบาทของภาคประชาสังคมและเครือข่ายพลเมือง ภาครัฐควรสนับสนุนการรวมกลุ่มของภาคประชาชนและภาคประชาสังคมในระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นกลไกในการถ่วงดุลอำนาจรัฐ ตรวจสอบการบริหารงาน และร่วมเสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น อันจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของธรรมาภิบาลในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการและการวิจัยในอนาคต

2.1 ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงเปรียบเทียบ การวิจัยในอนาคตควรศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ หรือในบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับและคุณภาพของการมีส่วนร่วม รวมถึงผลต่อการพัฒนาธรรมาภิบาล

2.2 ประยุกต์ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกัน ควรมีการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการมีส่วนร่วมกับตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่น

2.3 ศึกษาบทบาทเทคโนโลยีดิจิทัลกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การศึกษาครั้งต่อไปควรให้ความสำคัญกับบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อดิจิทัลในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการรับฟังความคิดเห็นและการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ

2.4 พัฒนาการรอบแนวคิดและตัวชี้วัดธรรมาภิบาลระดับท้องถิ่น ควรมีการพัฒนากรอบแนวคิดและตัวชี้วัดธรรมาภิบาลที่สอดคล้องกับบริบทการปกครองท้องถิ่นไทย เพื่อใช้ในการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนและผลลัพธ์ด้านการบริหารงานอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2558). การเมืองการปกครองท้องถิ่นไทย. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุมพล หนิมพานิช. (2561). รัฐศาสตร์: แนวคิดและทฤษฎี. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานภาครัฐ. ในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (บ.ก.), ธรรมนูญกับการบริหารภาครัฐ (หน้า 45–68). สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2556). ประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชน. สำนักพิมพ์มติชน.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2556). ประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชน. สำนักพิมพ์มติชน.
- ประเวศ วะสี. (2559). การเมืองภาคพลเมืองกับการปฏิรูปสังคมไทย. สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- พัชรี พรหมสุภา. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 15(2), 1–20.
- พัชรี พรหมสุภา. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 15(2), 1–20.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาประชาธิปไตย. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาประชาธิปไตย. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2560). ธรรมนูญในการบริหารงานภาครัฐ. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2560). ธรรมนูญในการบริหารงานภาครัฐ. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สุรพล นิตไกรพจน์. (2562). หลักนิติธรรมกับการบริหารราชการแผ่นดิน. สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2554). ประชาสังคมกับการเมืองภาคพลเมือง. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การบูรณาการพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืน
INTEGRATION OF BUDDHISM FOR SUSTAINABLE HUMAN AND
SOCIAL DEVELOPMENT

พลภัทร อภัยโส

Pollaphat Aphaiso

อุดมชัย ปานาพุด

Udomchai Panaphut

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

MahamakutBuddhist University Srilanchang Campus

E-mail: pollaphat.ap@mbu.ac.th

วันที่รับบทความ: 10 ตุลาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ: 30 ตุลาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ: 1 พฤศจิกายน 2568

Received: October 10, 2025; Revised: , October 30 2025; Accepted: November 1, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดการบูรณาการพุทธศาสนาในการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืน โดยมุ่งวิเคราะห์หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาและการประยุกต์ใช้ในบริบทของสังคมร่วมสมัย การศึกษาใช้วิธีการเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา งานวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาเป็นระบบความคิดที่มุ่งพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม ครอบคลุมมิติด้านกาย จิตใจ สังคม และปัญญา โดยมีหลักไตรสิกขา อริยสัจ 4 พรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนสามารถส่งเสริมให้มนุษย์มีจิตสำนึกทางคุณธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม และสามารถดำรงชีวิตอย่างสมดุลท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ การนำหลักพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในด้านการศึกษา การบริหารองค์กร การพัฒนาชุมชน และการกำหนดนโยบายสาธารณะ ยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว บทความนี้จึงเสนอว่าการบูรณาการพุทธศาสนาไม่เพียงเป็นแนวคิดเชิงจริยธรรมเท่านั้น หากแต่เป็นแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในการพัฒนามนุษย์และสังคมในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: การบูรณาการพุทธศาสนา, การพัฒนามนุษย์, การพัฒนาที่ยั่งยืน, คุณธรรม, สังคม

Abstract

This academic article aims to examine the integration of Buddhist principles in promoting sustainable human and social development. The study employs a documentary research approach, analyzing Buddhist scriptures, academic literature, and related studies on sustainable development. The analysis focuses on key Buddhist teachings, including the Threefold Training (Sīla, Samādhī, and Paññā), the Four Noble Truths, the Four Brahmavihāras, and the Four Principles of Social Harmony (Saṅgahavatthu), and their relevance to contemporary social development.

The findings reveal that Buddhism provides a holistic framework for human development by emphasizing balance among physical, mental, social, and intellectual dimensions. Buddhist principles encourage ethical conduct, mental discipline, wisdom, and social responsibility, which are essential foundations for sustainable development. The integration of Buddhist teachings with modern development concepts, particularly the Sustainable Development Goals (SDGs), contributes to enhancing quality of life, reducing social inequality, strengthening community cohesion, and promoting peaceful coexistence. Furthermore, the application of Buddhist principles in education, organizational management, community development, and public policy supports the creation of a value-based society that prioritizes moral integrity, social responsibility, and long-term sustainability. This study concludes that the integration of Buddhism is not merely a moral or philosophical approach, but a practical and applicable framework for achieving sustainable human and social development in the contemporary world.

Keywords: Buddhism integration, human development, sustainable development, ethics, social development

บทนำ

ในบริบทของสังคมโลกยุคศตวรรษที่ 21 มนุษย์กำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ความก้าวหน้าทางวัตถุและเทคโนโลยีแม้จะช่วยอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต แต่ขณะเดียวกันกลับก่อให้เกิดปัญหาหลากหลายประการ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความขัดแย้งทางความคิด การเสื่อมถอยของคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนปัญหาสุขภาพจิตและความแปลกแยกของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาที่มุ่งเน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจหรือวัตถุเพียงอย่างเดียวไม่สามารถนำไปสู่ความเจริญอย่างแท้จริงและยั่งยืนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2562)

แนวคิดการพัฒนามนุษย์ในปัจจุบันจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวม โดยมุ่งเน้นความสมดุลระหว่างมิติทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ที่มุ่งตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ส่งผลกระทบต่อความสามารถของคนรุ่นอนาคตในการดำรงชีวิต (UNESCO, 2017) การพัฒนามนุษย์ในลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดทางจริยธรรมและคุณธรรมควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยี

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีแก่นคำสอนมุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์อย่างลึกซึ้งและเป็นระบบ โดยมุ่งสร้างความเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง และส่งเสริมให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ปัญญา และคุณธรรม หลักธรรมสำคัญ เช่น ไตรสิกขา อริยสัจ 4 และพรหมวิหาร 4 ล้วนเป็นแนวทางในการพัฒนามนุษย์ให้เกิดความสมดุลทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2560) ได้อธิบายว่า พุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการพัฒนามนุษย์อย่างครบถ้วน เพราะมุ่งแก้ปัญหาที่ต้นเหตุของจิตใจ และนำไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ การบูรณาการพุทธศาสนาเข้ากับการพัฒนามนุษย์และสังคมจึงเป็นแนวทางที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมร่วมสมัย ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การบริหาร การพัฒนาชุมชน หรือการกำหนดนโยบายสาธารณะ การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมจะช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิต เสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม และนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนในระยะยาว

เนื้อหา

การบูรณาการพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาคนและสังคมอย่างยั่งยืน โดยมุ่งหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาและการประยุกต์ใช้ในบริบทของสังคมร่วมสมัย ดังนี้

1. แนวคิดการบูรณาการพุทธศาสนา การบูรณาการ (Integration) หมายถึง การนำองค์ความรู้หรือแนวคิดจากหลายศาสตร์มาผสมผสานกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนา ทั้งในเชิงความรู้และการปฏิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2562) ในบริบทของพระพุทธศาสนา การบูรณาการหมายถึงการนำหลักธรรมคำสอนมาประยุกต์ใช้ร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่ เช่น การศึกษา การบริหาร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการพัฒนาสังคม โดยไม่แยกศาสนาออกจากชีวิตประจำวัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2560) อธิบายว่า พุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการพัฒนามนุษย์อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากมุ่งเน้นการพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ซึ่งสามารถนำมาบูรณาการกับการพัฒนาสังคมในทุกระดับได้อย่างเหมาะสม การบูรณาการพุทธศาสนาจึงมิใช่เพียงการนำหลักธรรมมาใช้เชิงศีลธรรมเท่านั้น แต่เป็นการนำหลักคิดเชิงระบบมาใช้ในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาสังคมอย่างยั่งยืน

2. หลักพุทธธรรมกับการพัฒนามนุษย์

2.1) ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนามนุษย์ตามแนวพุทธศาสนา ศีล เป็นการควบคุมพฤติกรรมทางกายและวาจาให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง ช่วยสร้างระเบียบและความสงบในสังคม สมาธิ เป็นการฝึกจิตให้มีความมั่นคง มีสติ และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ ปัญญา เป็นความรู้ความเข้าใจ

ในความจริงของชีวิต ช่วยให้มนุษย์สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและยั่งยืน ไตรสิกขาจึงเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบัน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2560)

2.2) อริยสัจ 4 อริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เป็นหลักความจริงที่สามารถนำมาใช้เป็นกรอบวิเคราะห์ปัญหาในเชิงเหตุและผล การประยุกต์ใช้อริยสัจ 4 ในการพัฒนาสังคมช่วยให้สามารถมองเห็นสาเหตุของปัญหาอย่างเป็นระบบ และกำหนดแนวทางแก้ไขได้อย่างเหมาะสม เช่น การวิเคราะห์ปัญหาความยากจน ปัญหาความขัดแย้ง หรือปัญหาคุณธรรมในสังคม

2.3) พรหมวิหาร 4 พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคล ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม หลักธรรมข้อนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมที่หลากหลายและซับซ้อนในปัจจุบัน

3. การบูรณาการพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

3.1) ด้านการศึกษา การบูรณาการพุทธศาสนาเข้ากับการศึกษาช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และจิตสำนึกสาธารณะ การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสติ (Mindfulness-based Learning) และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา ช่วยเสริมสร้างทักษะชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (UNESCO, 2017)

3.2) ด้านการบริหารและธรรมาภิบาล หลักพุทธธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างความร่วมมือ อิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความสำเร็จในการทำงาน หลักธรรมาภิบาล เพื่อส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความยุติธรรม แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นความมีส่วนร่วมและความยั่งยืน (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2561)

3.3) ด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน

การบูรณาการพุทธศาสนาในระดับชุมชนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม ผ่านการปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรม ความพอเพียง และการพึ่งพาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

4. รูปแบบการบูรณาการพุทธศาสนากับพัฒนามนุษย์และสังคม

การบูรณาการพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาบุคคลและสังคมสามารถดำเนินการได้ในลักษณะของ “การบูรณาการเชิงระบบ” โดยเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการบริหารจัดการอย่างเป็นองค์รวม ทั้งนี้สามารถจำแนกรูปแบบการบูรณาการได้ดังนี้

4.1) การบูรณาการเชิงแนวคิด เป็นการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดทิศทางการพัฒนา เช่น การใช้อริยสัจ 4 เป็นกรอบคิดในการวิเคราะห์ปัญหาสังคม หรือการใช้หลักไตรสิกขาเป็นแนวทางพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การบูรณาการในลักษณะนี้ช่วยให้การพัฒนาไม่เน้นเฉพาะผลลัพธ์ทางวัตถุ แต่คำนึงถึงคุณค่าทางจิตใจและศีลธรรมควบคู่กัน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2560)

4.2) การบูรณาการเชิงกระบวนการเป็นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการดำเนินงานหรือการบริหาร เช่น การใช้หลักสติในการตัดสินใจ การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการขับเคลื่อนงาน การใช้สังคหวัตถุ 4 ในการสร้างความร่วมมือ การบูรณาการในลักษณะนี้ช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความขัดแย้ง และสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2561)

4.3) การบูรณาการเชิงโครงสร้างสังคม

เป็นการนำหลักพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในระดับนโยบายและโครงสร้างทางสังคม เช่น การพัฒนาชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมสังคมคุณธรรม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมในระยะยาว

5. บทบาทของพุทธศาสนาต่อการพัฒนามนุษย์ในศตวรรษที่ 21

ในบริบทของศตวรรษที่ 21 มนุษย์เผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ เช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ปัญหาสังแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำ และวิกฤตคุณธรรม บทบาทของพุทธศาสนาจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงพิธีกรรมทางศาสนา แต่ขยายไปสู่การเป็นฐานคิดในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาสังคม พุทธศาสนาส่งเสริมให้มนุษย์มี “สติรู้เท่าทัน” ต่อการเปลี่ยนแปลง มีความพอประมาณ รู้จักพึ่งพาตนเอง และคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะเป้าหมายด้านการศึกษา คุณภาพชีวิต ความเสมอภาค และสังคมสันติสุข (UNESCO, 2017)

6. ปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการพุทธศาสนา

แม้ว่าการบูรณาการพุทธศาสนาจะมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคม แต่ยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ได้แก่ ความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับพุทธศาสนาในฐานะพิธีกรรมมากกว่าหลักการพัฒนา การขาดการบูรณาการเชิงระบบ ระหว่างหน่วยงานทางศาสนา การศึกษา และภาครัฐ การเปลี่ยนแปลงของค่านิยมสังคม ที่ให้ความสำคัญกับวัตถุนิยมมากกว่าคุณธรรม ข้อจำกัดด้านบุคลากรและองค์ความรู้ ในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้อย่างถูกต้อง ปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขผ่านการพัฒนานโยบาย การสร้างความเข้าใจ และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตควบคู่กันไป

7. แนวทางส่งเสริมการบูรณาการพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

เพื่อให้การบูรณาการพุทธศาสนาเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ควรมีแนวทางส่งเสริม ดังนี้ ส่งเสริมการจัดการศึกษาเชิงพุทธบูรณาการในทุกระดับ สนับสนุนการนำหลักธรรมไปใช้ในการบริหารองค์กรและชุมชน พัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมที่เชื่อมโยงพุทธธรรมกับชีวิตประจำวัน สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน สถานศึกษา และหน่วยงานรัฐ ส่งเสริมการวิจัยและองค์ความรู้ด้านพุทธบูรณาการอย่างต่อเนื่อง แนวทางดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคมไทย และนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

8. ฐานคิดเชิงพุทธกับการพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืน

การพัฒนามนุษย์ตามแนวคิดพุทธศาสนาไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจหรือความรู้ทางวิชาการเท่านั้น หากแต่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกมิติ โดยมี “จิตใจ” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา พระพุทธศาสนาเห็นว่าปัญหาสังคมส่วนใหญ่มีรากฐานมาจากกิเลส ความโลภ ความโกรธ และความหลง ซึ่งนำไปสู่

พฤติกรรมที่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2560) อธิบายว่า การพัฒนามนุษย์ตามแนวพุทธเป็นการพัฒนาที่เริ่มจากภายใน คือการพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรม แล้วจึงขยายไปสู่พฤติกรรมและโครงสร้างทางสังคม หากมนุษย์มีจิตใจที่ดี มีสติ และมีปัญญา ย่อมสามารถสร้างสังคมที่สงบสุขและยั่งยืนได้ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนามนุษย์สมัยใหม่ที่เน้น “Human-Centered Development” ซึ่งให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรี ความสามารถ และคุณภาพชีวิตของมนุษย์มากกว่าตัวเลขทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

9. พุทธศาสนากับการสร้างทุนทางสังคม (Social Capital)

ทุนทางสังคมเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วยความไว้วางใจ ความร่วมมือ เครือข่ายทางสังคม และบรรทัดฐานทางคุณธรรม ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่พุทธศาสนาให้ความสำคัญมาโดยตลอด หลักธรรม เช่น สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา) พรหมวิหาร 4 สาราณียธรรม 6 ล้วนเป็นกลไกในการสร้างความสามัคคีและความไว้วางใจในสังคม เมื่อบุคคลมีเมตตา เอื้อเฟื้อ และเคารพซึ่งกันและกัน ย่อมนำไปสู่สังคมที่มีพลังร่วม (Collective Power) ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สุขเมธ ตันติเวชกุล (2561) ระบุว่า สังคมที่มีคุณธรรมเป็นฐาน จะสามารถลดต้นทุนทางสังคม ลดความขัดแย้ง และเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

10. พุทธศาสนากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิตตามแนวคิดพุทธศาสนา มิได้หมายถึงความมั่งคั่งทางวัตถุเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงความสุขที่เกิดจากความสมดุลระหว่างร่างกาย จิตใจ และสังคม พุทธศาสนาเสนอแนวทางการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า “ทางสายกลาง” ซึ่งช่วยลดความสุดโต่งทางวัตถุนิยมและบริโภคนิยม อันเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาสุขภาพจิตในสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ หลักสติ (Mindfulness) ซึ่งมีรากฐานจากพุทธศาสนา ยังได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาสุขภาพจิต ลดความเครียด และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน (UNESCO, 2017)

11. การบูรณาการพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) มีความสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในหลายมิติ เช่น

เป้าหมาย SDGs	ความสอดคล้องกับพุทธศาสนา
SDG 1 ขจัดความยากจน	หลักความพอเพียง การรู้จักพอ
SDG 3 สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี	สติ สมาธิ การดูแลจิตใจ
SDG 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ	ไตรสิกขา
SDG 16 สันติภาพและสถาบันที่เข้มแข็ง	พรหมวิหาร 4 ธรรมาภิบาล
SDG 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา	สังคหวัตถุ 4

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า พุทธศาสนามีศักยภาพสูงในการเป็นฐานทางจริยธรรมสำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับโลก

12. บทบาทของสถาบันทางสังคมในการบูรณาการพุทธศาสนา

12.1) สถาบันครอบครัว เป็นหน่วยพื้นฐานในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีแก่สมาชิก โดยใช้หลักเมตตา กรุณา และการเป็นแบบอย่างที่ดี

12.2) สถาบันการศึกษา มีบทบาทในการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ และการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ

12.3) สถาบันศาสนา เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่หลักธรรม การพัฒนาจิตใจ และการสร้างเครือข่ายชุมชนคุณธรรม

12.4) ภาครัฐและองค์กรปกครองท้องถิ่น สามารถนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการกำหนดนโยบาย การบริหารงาน และการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

13. บทสังเคราะห์เชิงวิชาการ

จากการศึกษาพบว่า การบูรณาการพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืนมิใช่เพียงแนวคิดเชิงอุดมคติ แต่เป็นแนวทางที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน องค์กร ไปจนถึงระดับชาติ พุทธศาสนาให้กรอบคิดที่ลึกซึ้ง ครอบคลุมทั้งมิติด้านจริยธรรม จิตใจ สังคม และปัญญา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างแท้จริง

14. การบูรณาการพุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์เชิงจิตวิญญาณ

การพัฒนามนุษย์ในโลกยุคใหม่มิได้จำกัดอยู่เพียงด้านร่างกายหรือสติปัญญาเท่านั้น หากแต่ให้ความสำคัญกับ “มิติทางจิตวิญญาณ” (Spiritual Development) ซึ่งเป็นรากฐานของความสงบสุขภายในและความหมายของชีวิต พุทธศาสนาให้ความสำคัญกับมิตินี้มาโดยตลอด ผ่านการฝึกสติ สมาธิ และปัญญา การพัฒนาทางจิตวิญญาณตามแนวพุทธศาสนาช่วยให้มนุษย์ รู้จักตนเองอย่างลึกซึ้ง เข้าใจความไม่เที่ยงของชีวิต ลดความยึดมั่นถือมั่น ดำรงชีวิตอย่างมีเป้าหมายและคุณค่า แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด “Well-being” ในทางสังคมศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งมองว่าความสุขที่แท้จริงต้องเกิดจากความสมดุลของกาย ใจ และสังคม ไม่ใช่เพียงความมั่งคั่งทางวัตถุ (UNESCO, 2017)

15. พุทธศาสนากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรยุคใหม่ให้ความสำคัญกับ “คน” มากกว่าระบบหรือโครงสร้าง โดยเน้นการพัฒนาความคิด จิตสำนึก และคุณธรรมควบคู่กับทักษะวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมอย่างชัดเจน

15.1) การพัฒนาคนด้วยไตรสิกขา

ศีล → สร้างวินัย ความรับผิดชอบ และจริยธรรมในการทำงาน
สมาธิ → เสริมสมรรถนะด้านการตัดสินใจ ความตั้งใจ และความอดทน
ปัญญา → พัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

15.2) การบริหารคนด้วยหลักพุทธธรรม

องค์กรที่นำหลักอิทธิบาท 4 และสังคหวัตถุ 4 มาใช้ จะช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความสามัคคีในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2561)

16. การบูรณาการพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

การพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธศาสนาเน้น “การพึ่งตนเอง” และ “ความเข้มแข็งจากภายใน” โดยใช้หลักธรรมเป็นฐานในการจัดการชีวิตและทรัพยากรของชุมชน แนวคิดสำคัญ ได้แก่ ความพอประมาณ การมีส่วนร่วมของประชาชน การแบ่งปันและเอื้อเฟื้อ การดำรงชีวิตอย่างสมดุลกับธรรมชาติ การพัฒนาชุมชนเช่นนี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความสามัคคี และเพิ่มความสามารถในการรับมือกับวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างยั่งยืน

17. พุทธศาสนากับการพัฒนาจริยธรรมทางสังคม

ปัญหาสังคมร่วมสมัย เช่น คอร์รัปชัน ความรุนแรง และการละเมิดสิทธิ ล้วนมีรากฐานจากการขาดจริยธรรม พุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูคุณธรรมในสังคม โดยเน้นหลัก ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความเมตตา การไม่เบียดเบียน หลักธรรมเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งเป็นหัวใจของการบริหารจัดการภาครัฐและเอกชนในปัจจุบัน

18. การประยุกต์พุทธศาสนาเชิงนโยบายสาธารณะ

การนำพุทธศาสนามาบูรณาการเชิงนโยบายสามารถดำเนินการได้ในหลายมิติ เช่น นโยบายการศึกษาเชิงคุณธรรม นโยบายพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง นโยบายส่งเสริมสุขภาวะทางจิต นโยบายต่อต้านคอร์รัปชัน นโยบายเหล่านี้จะมีประสิทธิภาพสูงเมื่อได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ สถาบันศาสนา และประชาชนร่วมกันอย่างเป็นระบบ

19. สังเคราะห์องค์ความรู้เชิงบูรณาการ

จากการศึกษาทั้งหมดสามารถสังเคราะห์ได้ว่า การบูรณาการพุทธศาสนาเพื่อพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืน เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินควบคู่กันทั้งในระดับ

บุคคล → พัฒนาจิตใจและปัญญา
องค์กร → พัฒนาคุณธรรมและธรรมาภิบาล
สังคม → สร้างความสามัคคีและความยั่งยืน
นโยบาย → ส่งเสริมการพัฒนาอย่างมีคุณค่า

พุทธศาสนาจึงมิใช่เพียงศาสนาแห่งความศรัทธา แต่เป็นศาสตร์แห่งการพัฒนาคนและสังคมอย่างแท้จริง

20. การบูรณาการพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามกรอบ SDGs

องค์การสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) จำนวน 17 เป้าหมาย ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเมื่อพิจารณาในเชิงแนวคิดจะพบว่า หลักพุทธธรรมมีความสอดคล้องกับ SDGs อย่างลึกซึ้ง

ตัวอย่างเช่น

SDG 1 ขจัดความยากจน → สอดคล้องกับหลักสันโดษและเศรษฐกิจพอเพียง
SDG 3 สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี → สอดคล้องกับหลักการดูแลสุขภาพและจิต
SDG 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ → สอดคล้องกับไตรสิกขา
SDG 16 สันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง → สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและศีลธรรมทางสังคม

การบูรณาการพุทธศาสนากับ SDGs จึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้การพัฒนามีรากฐานทางคุณธรรม และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว (UNDP, 2020)

21. บทบาทของสถาบันศาสนาในการพัฒนามนุษย์และสังคม

วัดและสถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนมาแต่โบราณ ทำหน้าที่ทั้งด้านการศึกษา การอบรมจริยธรรม และการพัฒนาสังคม ในปัจจุบันบทบาทดังกล่าวยังคงมีความสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชน การเป็นพื้นที่เรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างเครือข่ายจิตอาสาและการช่วยเหลือสังคม การส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน เมื่อสถาบันศาสนาทำงานร่วมกับภาครัฐและภาคประชาชน จะก่อให้เกิดพลังทางสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน

22. การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะตามแนวพุทธ

จิตสำนึกสาธารณะเป็นหัวใจของสังคมประชาธิปไตยและสังคมคุณธรรม พระพุทธศาสนาส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะผ่านหลักธรรมหลายประการ เช่น

เมตตากรุณา → เห็นผู้อื่นเป็นเพื่อนร่วมทุกข์
อุเบกขา → วางใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียง
สังคหวัตถุ 4 → การให้ การพูดดี การช่วยเหลือ และความเสมอต้นเสมอปลาย

หลักธรรมเหล่านี้ช่วยหล่อหลอมให้บุคคลมีจิตสาธารณะ รู้จักเสียสละ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

23. การบูรณาการพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พุทธศาสนาสามารถถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้าง “ภูมิคุ้มกันทางปัญญา” ให้กับมนุษย์ เช่น การใช้สติรู้เท่าทันสื่อ การลดการเสพติดเทคโนโลยี การใช้สื่ออย่างมีจริยธรรม การพัฒนาสมาธิในยุคข้อมูลข่าวสารล้นเกิน แนวคิดดังกล่าวช่วยให้มนุษย์สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุและข้อมูลข่าวสาร

24. แนวทางการส่งเสริมการบูรณาการพุทธศาสนาเชิงรูปธรรม

เพื่อให้การบูรณาการพุทธศาสนาเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ควรดำเนินการในลักษณะ ดังต่อไปนี้
บรรจุหลักพุทธธรรมในหลักสูตรการศึกษาอย่างเหมาะสมส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาและการเรียนรู้เชิงพุทธ

สนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านพุทธบูรณาการ พัฒนาผู้นำเชิงจริยธรรม เชื่อมโยงการพัฒนาท้องถิ่นกับหลักธรรม แนวทางเหล่านี้จะช่วยให้พุทธศาสนาไม่ใช่เพียงคำสอนเชิงนามธรรม แต่เป็นพลังในการพัฒนาสังคมอย่างแท้จริง

สรุป

บทความเรื่อง การบูรณาการพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาคนุชย์และสังคมอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท แนวคิด และแนวทางการนำหลักพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคนุชย์และสังคมในบริบทของโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม อันก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความขัดแย้ง และวิกฤตคุณธรรมในหลายมิติ จากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการพัฒนาคนุชย์อย่างเป็นองค์รวม ครอบคลุมทั้งมิติทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา โดยมีหลักธรรมสำคัญ เช่น ไตรสิกขา อริยสัจ 4 พรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 เป็นแกนกลางในการพัฒนาคนุชย์ให้มีคุณภาพ มีสติรู้เท่าทันตนเอง ดำรงชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ นอกจากนี้ การบูรณาการพุทธศาสนายังมีความสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา การลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างสันติภาพ และการเสริมสร้างสถาบันทางสังคมให้เข้มแข็ง การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในระดับบุคคล องค์กร ชุมชน และนโยบายสาธารณะ จึงสามารถช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ความรับผิดชอบต่อสังคม และการพัฒนาอย่างสมดุลระหว่างวัตถุและจิตใจ

กล่าวโดยสรุป การบูรณาการพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาคนุชย์และสังคมอย่างยั่งยืน มิได้เป็นเพียงแนวคิดเชิงอุดมคติ หากแต่เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในทุกกระดับของสังคม ทั้งในด้านการศึกษา การบริหาร การพัฒนาชุมชน และการกำหนดนโยบายสาธารณะ หากมีการส่งเสริมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่มีคุณภาพ มั่นคง และยั่งยืนในระยะยาวอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการบูรณาการพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาคนุชย์และสังคมอย่างยั่งยืน สามารถสรุปข้อเสนอแนะเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) ภาครัฐควรนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในการกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะนโยบายด้านการศึกษา การพัฒนาทรัพยากรคนุชย์ และการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในสังคม เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างสมดุลทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

1.2) ควรสนับสนุนให้มีการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) อย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้หลักความพอประมาณ เหตุผล และภูมิคุ้มกันเป็นฐานในการกำหนดทิศทางการพัฒนา

1.3) ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมบทบาทของวัดและสถาบันศาสนาให้เป็น ศูนย์กลางการเรียนรู้ทางจริยธรรมและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2.1) สถาบันการศึกษาควรบูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น ไตรสิกขา พรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 เข้ากับกระบวนการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม

2.2) ควรส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การเรียนรู้จากชุมชน การบำเพ็ญประโยชน์ และ กิจกรรมจิตอาสา เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม

2.3) สถาบันอุดมศึกษาควรสนับสนุนการวิจัยด้านพุทธบูรณาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถ นำไปใช้พัฒนาสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ข้อเสนอแนะเชิงการพัฒนาสังคมและชุมชน

3.1) ควรส่งเสริมให้ชุมชนใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานในการพัฒนาตนเอง เช่น หลักความพอเพียง การมีส่วนร่วม และการพึ่งตนเอง

3.2) สนับสนุนกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีในชุมชน อาทิ กิจกรรมจิตอาสา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัด ชุมชน และสถานศึกษา

3.3) ส่งเสริมบทบาทผู้นำชุมชนให้เป็น “ผู้นำเชิงคุณธรรม” ที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างโปร่งใส และยั่งยืน

4. ข้อเสนอแนะเชิงการบริหารและองค์กร

4.1) องค์กรภาครัฐและเอกชนควรนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารงาน เช่น การบริหารด้วยเมตตา ความยุติธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม

4.2) ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดหลักคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และการทำงานเป็นทีม เพื่อสร้าง บรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

4.3) พัฒนาผู้นาองค์กรให้มีจริยธรรมและจิตสำนึกสาธารณะ ควบคู่กับความสามารถด้านการบริหารจัดการ

5. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

5.1) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลของการบูรณาการพุทธศาสนาที่มีต่อคุณภาพชีวิตและความยั่งยืนของสังคมในบริบทที่หลากหลาย

5.2) ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับการพัฒนานโยบายสาธารณะ การบริหารองค์กร และการพัฒนาท้องถิ่นในเชิงลึก

5.3) ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดพุทธศาสนากับแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่ เพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงบูรณาการที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยและสากล

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2560). พุทธธรรมกับการพัฒนามนุษย์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2560). การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). พุทธศาสนากับสังคมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2561). ธรรมาภิบาลกับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิชัยพัฒนา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2562). แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13. กรุงเทพฯ: สศช.
- องค์การยูเนสโก. (2017). Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. Paris: UNESCO.
- United Nations Development Programme (UNDP). (2020). Human Development Report 2020: The Next Frontier – Human Development and the Anthropocene. New York: UNDP.
- Schumacher, E. F. (1973). Small Is Beautiful: Economics as if People Mattered. London: Blond & Briggs.
- Dalai Lama, & Cutler, H. C. (2009). The Art of Happiness. New York: Riverhead Books.

การศึกษาเปรียบเทียบระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยกับ
ระบอบสังคมนิยม

A COMPARATIVE STUDY OF POLITICAL GOVERNANCE SYSTEMS
BETWEEN DEMOCRATIC AND SOCIALIST REGIMES

จิรวัดน์ วัฒนธนม

Jirawat Watthanathanom

พระครูวิรุฬห์ปัญญาสาร

Phrakhruwirunpanyasan

ชยพล คำสุวรรณ

Chayaphol Kamsuwan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

MahamakutBuddhist University Srilanchang Campus

E-mail: mtinsloei@gmail.com

วันที่รับบทความ: 15 ตุลาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ: 5 พฤศจิกายน 2568;

วันที่ตอบรับบทความ: 6 พฤศจิกายน 2568

Received: October 15, 2025; Revised: , November 5, 2025; Accepted: November 6, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยกับระบอบสังคมนิยม โดยการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาจากหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้นำมาประกอบในการเขียนบทความเรื่องนี้ ผลการศึกษาพบว่า ระบอบประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน สิทธิเสรีภาพเป็นหลัก ขณะที่ระบอบสังคมนิยมเน้นความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม การศึกษานี้สร้างองค์ความรู้เชิงเปรียบเทียบที่สามารถใช้เป็นแนวทาง สำหรับการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศ บทความวิชาการเรื่องนี้ มีประโยชน์ที่จะได้รับในการทำความเข้าใจ ลักษณะและหลักการสำคัญของระบบการเมืองทั้งสองแบบได้เป็นอย่างดี และเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ตลอดจนประเมินจุดแข็งจุดอ่อนของแต่ละระบอบ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบการปกครองที่เหมาะสม และเป็น

ฐานความรู้สำหรับนักวิชาการ นักการเมือง และประชาชนทั่วไปในการศึกษาและพัฒนาระบบการเมืองการปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเมืองการปกครอง, ประชาธิปไตย, สังคมนิยม

Abstract

This academic article aims to conduct a comparative study of political governance systems between democratic and socialist regimes. The research methodology involves comprehensive content analysis of relevant books, textbooks, documents, and research papers to support the development of this article. The findings reveal that democratic systems prioritize citizen participation and individual rights and freedoms as fundamental principles, while socialist systems emphasize economic and social equality. This study contributes to comparative knowledge that can serve as a guideline for developing appropriate political governance systems according to national contexts. This academic article provides valuable insights for understanding the characteristics and fundamental principles of both political systems effectively, and serves as a framework for analyzing and evaluating the strengths and weaknesses of each regime. The research aims to contribute to the development of suitable governance systems and establish a knowledge base for academics, politicians, and the general public to study and develop political governance systems efficiently.

Keywords: Political governance, Democracy, Socialism

บทนำ

อริสโตเติล (Aristotle) ได้วิเคราะห์และจำแนกรูปแบบการปกครองในงาน "Politics" และได้รับการพัฒนาต่อมาโดยนักทฤษฎีการเมืองสมัยใหม่อย่าง แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ที่เสนอแนวคิดเรื่องความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy) ตลอดจน ซีมัวร์ มาร์ติน ลิปเซต (Seymour Martin Lipset) ผู้บุกเบิกการศึกษาเปรียบเทียบระบบประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 20 (Almond & Powell, 1966; Lijphart, 1999) ระบบการเมืองการปกครองเป็นกลไกสำคัญในการบริหารประเทศและสังคม โดยมีรูปแบบที่หลากหลายตามบริบททางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมทางสังคมเศรษฐกิจ ตามที่แกเบรียล อัลมอนด์ (Gabriel Almond) และจี. บิงแฮม พาวเวลล์ (G. Bingham Powell) ได้อธิบายไว้ในทฤษฎีระบบการเมือง (Political System Theory) ในศตวรรษที่ 20-21 ระบบประชาธิปไตยและระบบสังคมนิยมถือเป็นสองระบบหลักที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

บทความนี้มุ่งตอบความเข้าใจลักษณะหลักการสำคัญของระบบการเมืองทั้งสองแบบได้เป็นอย่างดี และเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ตลอดจนถึงการประเมินจุดแข็งจุดอ่อนของแต่ละระบบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบ

การปกครองที่เหมาะสม และเป็นฐานความรู้สำหรับนักวิชาการ นักการเมือง และประชาชนทั่วไป ในการศึกษา และพัฒนาระบบการเมืองการปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยกับระบอบสังคมนิยม โดยวิเคราะห์จาก หลากหลายมิติเพื่อสร้างความเข้าใจที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ

เนื้อหา

ความหมายของการเมืองเปรียบเทียบ

การศึกษาเปรียบเทียบระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยกับระบอบสังคมนิยม John McCormick เสนอว่า “การเมืองเปรียบเทียบ คือ การศึกษาอย่างเป็น ระบบถึงความแตกต่างและความเหมือนท่า มกล่าวระบบการเมืองต่าง ๆ โดยการเมือง คือกระบวนการที่ผู้คนตัดสินใจ หรือมีคนตัดสินใจให้ ในการที่จะบริหาร และแจกจ่าย ทรัพยากรส่วนรวมของสังคมเพื่อการใช้ชีวิตของคนเหล่านั้น” (McCormick, J. 2019) การเมือง เปรียบเทียบ (Comparative Politics) เป็นการศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบระบบการเมือง สถาบันการเมือง และปรากฏการณ์ทางการเมืองของประเทศต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ ความเหมือนและความแตกต่าง ค้นหาสาเหตุ และพัฒนาความสามารถในการคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ทางการเมือง นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้กล่าวไว้ว่า ประวัติศาสตร์คือการศึกษาว่าด้วยความเปลี่ยนแปลง และใน การศึกษาการเมืองเปรียบเทียบก็เช่นเดียวกัน ต้องมองความเปลี่ยนแปลงจากทุกมิติ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม เพื่อให้เข้าใจการพัฒนาของระบบการเมืองได้อย่างลึกซึ้ง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2563)

ระบบการเมืองการปกครอง

ระบบการเมืองการปกครองหมายถึงกลไกที่ซับซ้อนซึ่งประกอบด้วยโครงสร้าง กระบวนการ และสถาบัน ต่าง ๆ ที่ใช้ในการบริหารจัดการประเทศและสังคม รวมถึงวัฒนธรรมทางการเมือง ค่านิยม และรูปแบบการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2563) ตามการศึกษาของ สมเกียรติ ตั้ง กิจวานิชย์ ในการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดการวิกฤต COVID-19 ระหว่างประเทศประชาธิปไตยและไม่ ประชาธิปไตย พบว่า รูปแบบการปกครองภายในแต่ละระบบส่งผลต่อประสิทธิภาพการรับมือที่แตกต่างกัน โดยมี องค์ประกอบสำคัญ ประกอบด้วย

- 1) โครงสร้างอำนาจและการกระจายอำนาจ
- 2) กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- 3) ระบบกฎหมายและหลักนิติธรรม
- 4) ระบบเศรษฐกิจและการจัดการทรัพยากร (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2563)

ระบอบประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตย มีหลักการสำคัญ กล่าวคือ ประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองที่ให้ความสำคัญ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเอง ยกตัวอย่างนักวิชาการ สมบัติ อารังธัญวงศ์ ได้อธิบายว่า คำว่าประชาธิปไตยมาจากรากศัพท์ภาษากรีกคือ demos แปลว่า ประชาชน (People) (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2538)

และ kratia แปลว่า การปกครอง (Rule) ดังนั้น โดยนัยทางภาษา ประชาธิปไตยจึงหมายถึง การปกครองโดยประชาชน ซึ่งมีหลักการสำคัญประกอบด้วย

1. หลักอธิปไตยของประชาชน ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุด
2. หลักนิติธรรม การปกครองภายใต้กฎหมายและธรรมนูญ
3. หลักการแบ่งแยกอำนาจ แบ่งอำนาจเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ
4. หลักสิทธิและเสรีภาพ การรับรองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน
5. หลักการมีส่วนร่วม ประชาชนมีโอกาสร่วมกระบวนกรทางการเมือง (วิศาล ศรีมหาวโร, 2564)

ลักษณะเด่น

วิชัย ตันศิริ ได้กล่าวถึงคุณสมบัติหรือบุคลิกภาพประชาธิปไตยตามความหมายของ Harold Dwight Lasswell ซึ่งเป็นนักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียงในศตวรรษที่ 20 ว่ามีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ 1. บุคลิกเปิดเผย 2. ความสามารถที่แบ่งปันคุณค่ากับผู้อื่น 3. มีแนวโน้มที่จะยึดระบบคุณค่าแบบหลากหลาย 4. ให้ความไว้วางใจในสิ่งแวดล้อมทางสังคม และ 5. เป็นอิสระจากความกระวนกระวายใจ (วิชัย ตันศิริ, 2547) โดยเฉพาะนักวิชาการวิศาล ศรีมหาวโร ได้กล่าวถึงลักษณะเด่นของระบอบประชาธิปไตย มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม
2. ระบบหลายพรรคการเมืองและการแข่งขันทางการเมือง
3. การแบ่งแยกอำนาจและการถ่วงดุลอำนาจ
4. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและสื่อมวลชน
5. ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีหรือเศรษฐกิจแบบผสม (วิศาล ศรีมหาวโร, 2564) ตัวอย่างประเทศ

สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร เยอรมนี ญี่ปุ่น เกาหลีใต้

ระบอบสังคมนิยม

สังคมนิยมมีรูปแบบหลากหลาย ตั้งแต่สังคมนิยมแบบประชาธิปไตยไปจนถึงแบบพรรคเดียว แนวคิดหลักคือการให้ความสำคัญกับความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม การลดความเหลื่อมล้ำ และการสร้างสังคมที่ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียม ตามการศึกษาของ อีสร์กุล อุณหเกตุ เกี่ยวกับผลงานของนักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ประจำปี 2567 ได้ชี้ให้เห็นว่า สถาบันทางการเมืองและสถาบันทางเศรษฐกิจมีความเชื่อมโยงกัน โดยสถาบันแบบมีส่วนร่วม (inclusive institutions) มีความสำคัญต่อความรุ่งโรจน์ของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสังคมนิยมประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วมทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ (อีสร์กุล อุณหเกตุ, 2567)

ลักษณะเด่น

- 1) การเน้นความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม
- 2) บทบาทสำคัญของรัฐในการควบคุมเศรษฐกิจและการผลิต
- 3) การกระจายทรัพยากรและสวัสดิการสังคมอย่างครอบคลุม
- 4) ระบบการเมืองที่หลากหลาย (พรรคเดียวหรือหลายพรรค)
- 5) การให้ความสำคัญกับสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม (อีสร์กุล อุณหเกตุ, 2567)

ตัวอย่างประเทศ

- 1) สังคมนิยมแบบพรรคเดียว: จีน เวียดนาม คิวบา
- 2) สังคมนิยมประชาธิปไตย: สวีเดน นอร์เวย์ เดนมาร์ก

สังคมนิยมประชาธิปไตยในบริบทโลก

จากการศึกษาของ สายชล สัตยานุรักษ์ เกี่ยวกับนิธิ เอียวศรีวงศ์กับตาข่ายแห่งความทรงจำและนิยามประชาธิปไตย ได้ชี้ให้เห็นว่า การสร้าง "ตาข่ายแห่งความทรงจำใหม่" ที่คืนอำนาจให้แก่ประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสังคมนิยมประชาธิปไตยที่เน้นการให้อำนาจแก่ประชาชนทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2566)

การวิเคราะห์เปรียบเทียบ ตาราง SWOT Analysis

การวิเคราะห์ระบอบประชาธิปไตย

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
<ol style="list-style-type: none"> 1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ 2. ความโปร่งใสและความรับผิดชอบ 3. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ 4. ความยืดหยุ่นและการปรับตัว 5. การป้องกันการใช้อำนาจในทางที่ผิด 	<ul style="list-style-type: none"> • กระบวนการตัดสินใจที่ช้า • ความขัดแย้งและความแตกแยกทางการเมือง • อิทธิพลของกลุ่มทุนและผลประโยชน์ • ความไม่แน่นอนจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล • ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> • การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วม • ความร่วมมือระหว่างประเทศประชาธิปไตย • การเติบโตของประชาสังคม • การศึกษาและการเข้าถึงข้อมูล • นวัตกรรมทางการเมืองและการปกครอง 	<ul style="list-style-type: none"> • การขึ้นของลัทธิประชานิยมและการเมืองแบบแบ่งแยก • ข่วปลอมและการบิดเบือนข้อมูล • ความท้าทายจากระบบอำนาจนิยม • วิกฤตเศรษฐกิจและสังคม • การคุกคามจากกลุ่มก่อการร้ายและอาชญากรรม

การวิเคราะห์ระบอบสังคมนิยม

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> • ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม • การจัดสวัสดิการสังคมที่ครอบคลุม • ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการจ้างงาน • การวางแผนพัฒนาระยะยาว • การลดความเหลื่อมล้ำ 	<ul style="list-style-type: none"> • การจำกัดเสรีภาพทางการเมือง • ขาดการแข่งขันทางเศรษฐกิจ • ความไม่มีประสิทธิภาพของระบบราชการ • การขาดนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ • การพึ่งพาระบบบริหารจัดการแบบรวมศูนย์

โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> • การปรับปรุงระบบเศรษฐกิจสู่ความยั่งยืน • การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ • ความร่วมมือระหว่างประเทศสังคมนิยม • การพัฒนาทุนมนุษย์และการศึกษา • การสร้างสังคมที่เสมอภาค 	<ul style="list-style-type: none"> • แรงกดดันจากโลกาภิวัตน์ • ความต้องการเสรีภาพของประชาชน • การแข่งขันทางเศรษฐกิจจากประเทศทุนนิยม • ปัญหาการคอร์รัปชันและการใช้อำนาจในทางที่ผิด • ความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของโลก

วิเคราะห์ SWOT Analysis

การวิเคราะห์ SWOT ของระบบการเมืองการปกครองทั้งสองแบบนี้ให้ข้อมูลเชิงลึกที่สำคัญเกี่ยวกับศักยภาพ ข้อจำกัด และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของแต่ละระบบ การวิเคราะห์นี้ไม่ได้เป็นเพียงการจัดหมวดหมู่ข้อมูลเท่านั้น แต่เป็นการสร้างความเข้าใจอย่างรอบด้านเกี่ยวกับพลวัตและความซับซ้อนของระบบการเมืองการปกครองในบริบทของโลกสมัยใหม่

การวิเคราะห์ระบอบประชาธิปไตย

จุดแข็งที่โดดเด่นและมีความสำคัญ ของระบบประชาธิปไตยอยู่ที่ความสามารถในการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองที่แข็งแกร่งผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ประชาชนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับนโยบาย แต่เป็นผู้มีส่วนในการกำหนดทิศทางของประเทศ ความชอบธรรมนี้ทำให้รัฐบาลประชาธิปไตยมีความมั่นคงและการยอมรับจากประชาชนในระดับสูง แม้ในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤตหรือความท้าทายต่าง ๆ (ดาร์ล, โรเบิร์ต เอ., 2542; ลิปเซต, ซีมัวร์ มาร์ติน, 2502)

ระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจเป็นอีกจุดแข็งสำคัญที่ช่วยป้องกันการใช้อำนาจในทางที่ผิดและสร้างความโปร่งใสในการบริหารงาน กลไกนี้ไม่เพียงแต่ป้องกันการคอร์รัปชันและการใช้อำนาจเกินขอบเขต แต่ยังช่วยให้การตัดสินใจสาธารณะมีคุณภาพดีขึ้นผ่านการอภิปรายและการวิพากษ์วิจารณ์จากหลายฝ่าย การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของประชาชนยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ (วิศาล ศรีมหาวโร, 2564)

จุดอ่อนที่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง ที่สำคัญที่สุดคือความช้าในกระบวนการตัดสินใจ เนื่องจากต้องผ่านกระบวนการปรึกษาหารือ การเจรจาต่อรอง และการสร้างฉันทามติที่ใช้เวลานาน(สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2563) ในยุคที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ความช้าของระบบประชาธิปไตยอาจทำให้พลาดโอกาสสำคัญหรือไม่สามารถรับมือกับวิกฤตได้ทันท่วงที (พงศกร เพ็งไพวรรณ และ ยุทธนา สงสกา, 2561)

ความขัดแย้งและความแตกแยกทางการเมืองที่รุนแรงขึ้นในหลายประเทศประชาธิปไตยกลายเป็นปัญหาใหญ่ที่ขัดขวางการทำงานของระบบ การเมืองแบบแบ่งขั้วและการไม่ยอมประนีประนอมระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ทำให้เกิดการอัมพาตทางการเมืองและการไม่สามารถแก้ไขปัญหาสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ อิทธิพลของกลุ่มทุนและกลุ่มผลประโยชน์พิเศษยังคงเป็นปัญหาที่ทำให้ระบบประชาธิปไตยไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้อย่างเท่าเทียม (ไดมอนด์, แลร์รี, 2545; สุวิทย์ แมคิลป์, 2563)

โอกาสในการพัฒนาและปรับปรุง มาจากการปฏิวัติเทคโนโลยีดิจิทัลที่เปิดช่องทางใหม่ๆ สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับการปรึกษาหารือนโยบายสาธารณะ การใช้เทคโนโลยี blockchain สำหรับการเลือกตั้งที่โปร่งใสและปลอดภัย หรือการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) เพื่อทำความเข้าใจความต้องการของประชาชนได้ดีขึ้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2563)

การเติบโตของประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้มแข็งขึ้นเป็นอีกโอกาสสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาระบบการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ดีขึ้นจะช่วยให้ประชาชนมีความรู้และทักษะในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์มากขึ้น (สายชล สัตยานุรักษ์, 2566)

อุปสรรคและความท้าทายร้ายแรง ที่ระบบประชาธิปไตยต้องเผชิญในปัจจุบันคือการขึ้นของกระแสประชานิยม (populism) ที่มักจะใช้อารมณ์และความรู้สึกเป็นเครื่องมือทางการเมืองมากกว่าเหตุผลและข้อเท็จจริง กระแสนี้บ่อนทำลายสถาบันประชาธิปไตยและสร้างการแบ่งขั้วในสังคม (สุวิทย์ แมคิลป์, 2563)

การแพร่ระบาดของข่าวปลอมและการบิดเบือนข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นภัยคุกคามร้ายแรงต่อกระบวนการตัดสินใจที่อิงข้อมูลและข้อเท็จจริง ความท้าทายจากระบบอำนาจนิยมที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมข้อมูลและสร้างความน่าเชื่อถือในสายตาประชาชนทำให้ระบบประชาธิปไตยต้องพิสูจน์ตัวเองใหม่ว่ายังคงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับการปกครอง (เลวิตสกี, สตีเวน และชิบลัตต์, แดเนียล, 2561; พงศกร เพ็งไพวรรณ และ ยุทธนา สงสกา, 2561)

การวิเคราะห์ระบอบสังคมนิยม

จุดแข็งหลักที่โดดเด่น ของระบบสังคมนิยมคือความสามารถในการสร้างความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการใช้อำนาจรัฐในการควบคุมและกำกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นระบบ และการจัดระบบสวัสดิการสังคมที่ครอบคลุม ประชาชนในระบบสังคมนิยมมักมีความมั่นคงในชีวิตมากกว่า เนื่องจากรัฐรับประกันการเข้าถึงบริการพื้นฐานที่จำเป็น เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาลที่อยู่อาศัย และการจ้างงาน (คอร์นาย, ยาโนช, 2535; อีสร์กุล อุณหเกตุ, 2567)

ความสามารถในการวางแผนและการพัฒนาระยะยาวเป็นอีกจุดแข็ง เนื่องจากระบบสังคมนิยมไม่ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้งหรือการเปลี่ยนแปลงนโยบายตามกระแสการเมือง รัฐสามารถมีวิสัยทัศน์ระยะยาวและดำเนินโครงการขนาดใหญ่ที่ต้องใช้เวลาหลายสิบปีในการให้ผลอย่างต่อเนื่อง (พงศกร เพ็งไพวรรณ และ ยุทธนา สงสกา, 2561)

จุดอ่อนที่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง ที่สำคัญคือการจำกัดเสรีภาพทางการเมืองและการแสดงความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งอาจนำไปสู่การขาดนวัตกรรมทางความคิดและการไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การขาดกลไกการตรวจสอบจากภายนอกทำให้เกิดความเสี่ยงในการใช้อำนาจในทางที่ผิดและการเกิดคอร์รัปชันในระดับสูง (คอร์นาย, 2535)

ระบบเศรษฐกิจที่ขาดการแข่งขันและการพึ่งพาการควบคุมจากส่วนกลางมากเกินไปอาจนำไปสู่ความไม่มีประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรและการขาดแรงจูงใจในการพัฒนาและปรับปรุง การพึ่งพาระบบราชการ

แบบรวมศูนย์อย่างมากทำให้เกิดความล่าช้าในการตัดสินใจและการขาดความยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในระดับท้องถิ่น (ไฮเอค, ฟรีดริช, 2487; วิศาล ศรีมหาวโร, 2564)

โอกาสสำคัญในการพัฒนา อยู่ที่การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการบริหารจัดการ เช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการวางแผนและการจัดสรรทรัพยากร การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการให้บริการสาธารณะ หรือการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการทำความเข้าใจและคาดการณ์ความต้องการของประชาชน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2563)

การพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้มีความยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นอีกโอกาสที่ระบบสังคมนิยมมีข้อได้เปรียบ เนื่องจากสามารถใช้อำนาจรัฐในการบังคับใช้นโยบายสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าระบบที่ต้องพึ่งพากลไกตลาด การพัฒนาทุนมนุษย์และการลงทุนในการศึกษาและการวิจัยเป็นโอกาสสำคัญที่จะช่วยให้ระบบสังคมนิยมสามารถแข่งขันได้ในโลกที่เป็นเศรษฐกิจฐานความรู้ (อิสร์กุล อุณหเกตุ, 2567)

อุปสรรคและภัยคุกคามหลัก ที่ระบบสังคมนิยมต้องเผชิญคือแรงกดดันจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ต้องการความเสรีในการค้า การลงทุน และการเคลื่อนย้ายของทุนและแรงงาน ซึ่งขัดแย้งกับหลักการควบคุมและการวางแผนจากส่วนกลางของระบบสังคมนิยม (สายชล สัตยานุรักษ์, 2566)

ความต้องการเสรีภาพทางการเมืองและสิทธิมนุษยชนของประชาชนที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในหมู่คนรุ่นใหม่ ที่ได้รับการศึกษาและมีการเชื่อมต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น กลายเป็นความท้าทายสำคัญที่ระบบสังคมนิยมต้องหาทางตอบสนอง การแข่งขันทางเศรษฐกิจกับประเทศที่ใช้ระบบตลาดเสรีซึ่งมีความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวสูงกว่า ทำให้ระบบสังคมนิยมต้องปรับปรุงประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขัน (ลิปเซต, ซีมัวร์ มาร์ติน, 2502)

นอกจากนี้ ปัญหาการคอร์รัปชันและการใช้อำนาจในทางที่ผิดของเจ้าหน้าที่รัฐในระดับสูง ซึ่งมักเกิดขึ้นในระบบที่ขาดกลไกการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ อาจทำลายความน่าเชื่อถือและความชอบธรรมของระบบในระยะยาว

ข้อค้นพบสำคัญ

สุวิทย์ แมคิลป์ ในการศึกษาเรื่อง "ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตอบโจทยประเทศไทยในโลกศตวรรษที่ 21 หรือไม่" ได้ชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญดังนี้

1. ความสมดุลระหว่างเสรีภาพและความเสมอภาค เป็นประเด็นหลักที่แยกแยะสองระบบ
2. บทบาทของรัฐในเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดลักษณะของระบบ
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน มีรูปแบบและระดับที่แตกต่างกัน

4. ความยั่งยืนและการปรับตัว ขึ้นอยู่กับความสามารถในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง(สุวิทย์ แมคิลป์, 2563)

สรุป

การศึกษาเปรียบเทียบระบบการเมืองการปกครองระหว่างประชาธิปไตยและสังคมนิยมแสดงให้เห็นว่าแต่ละระบบมีจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกัน ระบบประชาธิปไตยเน้นเสรีภาพและการมีส่วนร่วม ขณะที่สังคมนิยมเน้นความเสมอภาคและความยุติธรรมทางสังคม จากมุมมองของนักวิชาการไทย พบว่า ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายพิเศษในการพัฒนาประชาธิปไตย โดยเฉพาะปัญหาความไม่แน่นอนทางการเมืองและการถูกกำกับโดยชนชั้นนำ (พงศกร เพ็งไพบวรรณ และ ยุทธนา สงสกา, 2561; ดี วัน-โอ-วัน เวลด์, 2567) การศึกษานี้มีคุณค่าในการสร้างองค์ความรู้เชิงเปรียบเทียบที่สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะประเทศไทยที่กำลังค้นหาแนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสังคมไทย ตามแนวคิดของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่เน้นการเข้าใจความเปลี่ยนแปลงในบริบทที่เหมาะสม (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

แนวคิดที่เกิดจากการศึกษา จากการศึกษาของนักวิชาการไทยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา เกิดแนวคิดใหม่ดังนี้

1. ประชาธิปไตยสวัสดิการแบบไทย การผสมผสานหลักการประชาธิปไตยกับสวัสดิการสังคม โดยคำนึงถึงบริบทวัฒนธรรมไทย (สุวิทย์ แมคิลป์, 2563)
2. พลวัตความไม่แน่นอนทางการเมือง กรอบวิเคราะห์ผลกระทบของความไม่แน่นอนทางการเมืองต่อเศรษฐกิจ (พงศกร เพ็งไพบวรรณ และ ยุทธนา สงสกา, 2561)
3. ดัชนีคุณภาพการปกครอง ตัวชี้วัดที่ครอบคลุมทั้งมิติประชาธิปไตยและประสิทธิภาพการจัดการวิกฤต (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2563)
4. สถาบันแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา การเชื่อมโยงระหว่างสถาบันทางการเมืองและเศรษฐกิจ (อิสร์กุล อุณหเกตุ, 2567)
5. ประชาธิปไตยภายใต้การกำกับ แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะพิเศษของประชาธิปไตยไทยที่มีการควบคุมจากชนชั้นนำ (ดี วัน-โอ-วัน เวลด์, 2567)

เอกสารอ้างอิง

- คอร์นาย, ยาโนช. (2535). ระบบสังคมนิยม: ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์การเมืองและการปฏิรูป. (แปลโดย วิทยา โชติช่วงกุล). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คอร์นาย, ยาโนช. (2535). ระบบสังคมนิยม: ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์การเมืองและการปฏิรูป. สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดาห์ล, โรเบิร์ต เอ. (2542). ประชาธิปไตย: แนวคิดและการปฏิบัติ. (แปลโดย สมชาย ประเสริฐกุล). สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดี วัน-โอ-วัน เวลด์. (2567, ธันวาคม 22). การเมืองไทย 2567: ประชาธิปไตยได้กำกับของชนชั้นนำ. The 101 World.
- โดมอนต์, แลร์รี. (2545). การพัฒนาประชาธิปไตย: สู่การกระชับอำนาจ. สำนักพิมพ์มติชน.
- চার্গকর্টী পেখরলেকোনর্ট. (2562, กันยายน 14). ประชาธิปไตย+อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มาจาก ไหน เกิดเมื่อไร ใครกำหนด. ประชาไท.
- นอร์ธ, ดักลาส ซี. (2533). สถาบันและการเปลี่ยนแปลงทางสถาบัน. (แปลโดย นิรันดร์ จันทร์โรทัย). สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2563). การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี. สำนักพิมพ์มติชน.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2563, มิถุนายน 28). ความเปลี่ยนแปลง. ประชาไท.
- พงศกร เฟื่องไพวรรณ และ ยุทธนา สงสกา. (2561). ผลกระทบทางเศรษฐกิจของความไม่แน่นอนทางการเมืองในประเทศไทย. สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์.
- ลินด์บลอม, ชาร์ลส์ อี. (2502). กระบวนการกำหนดนโยบาย. (แปลโดย ประเวศ วะสี). สำนักพิมพ์สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ลิปเซต, ซีมัวร์ มาร์ติน. (2502). ข้อกำหนดทางสังคมบางประการของประชาธิปไตย: การพัฒนา เศรษฐกิจและความชอบธรรมทางการเมือง. วารสารรัฐศาสตร์อเมริกัน.
- เลวิตสกี, สตีเวน และชิปลัตต์, แดเนียล. (2561). ประชาธิปไตยตาย?: วิฤตการณ์เมืองโลกและอนาคตของ ประชาธิปไตย. สำนักพิมพ์มติชน.
- วิชัย ต้นศิริ. (2547). ประชาธิปไตยและการพัฒนาการเมือง. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิศาล ศรีมหาวโร. (2564). การเมืองไทยระบบหรือคน: การพัฒนาวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วม ทาง การเมืองของประชาชน. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น.
- สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2566). 16 ความคิดเพื่อชีวิตคนไทย: ทรรศนะของนักวิชาการต่อการ พัฒนาในมิติต่าง ๆ ของไทย. สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. (2563, เมษายน 28). คิद्यกำลังสอง: รัฐบาลแบบไหน...แก้ไขโควิดได้? สถาบันวิจัยเพื่อ การพัฒนาประเทศไทย.
- สมบัติ ธารงัญญวงศ์. (2538). รัฐศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สายชล สัตยานุรักษ์. (2566). นิธิ เอียวศรีวงศ์ กับตาข่ายแห่งความทรงจำและนิยามประชาธิปไตย. สำนักพิมพ์มติชนบุ๊ค.
- สุวิทย์ แมคิลป์. (2563). ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตอบโจทย์ประเทศไทยในโลกศตวรรษที่ 21 หรือไม่? ไทยพับลิก้า.
- อิสร์กุล อุณหเกตุ. (2567, ตุลาคม 23). 'ประชาธิปไตย' บนเส้นทางของสามนักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล. The 101 World.
- เอิร์ชแมน, อัลเบิร์ต โอ. (2501). กลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจ. (แปลโดย สุรชัย สมบูรณ์สุข). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไฮเอค, ฟรีดริช. (2487). ถนนสู่ความเป็นทาส. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Almond, G. A., & Powell, G. B. (1966). Comparative politics: A developmental approach. Little, Brown and Company.
- Aristotle. (1998). Politics (C. D. C. Reeve, Trans.). Hackett Publishing Company. (Original work published 4th century BCE)
- Collier, D. (1993). The comparative method. In A. W. Finifter (Ed.), Political science: The state of the discipline II (pp. 105-119). American Political Science Association.
- Diamond, L. (1999). Developing democracy: Toward consolidation. Johns Hopkins University Press.
- Diamond, L. (2002). Thinking about hybrid regimes. Journal of Democracy, 13(2), 21-35.
- Eckstein, H. (1975). Case studies and theory in political science. In F. I. Greenstein & N. W. Polsby (Eds.), Handbook of political science (Vol. 7, pp. 79-137). Addison-Wesley.
- Lijphart, A. (1999). Patterns of democracy: Government forms and performance in thirty-six countries. Yale University Press.
- Lipset, S. M. (1959). Some social requisites of democracy: Economic development and political legitimacy. American Political Science Review, 53(1), 69-105.
- McCormick, J. (2019). Comparative politics in transition (7th ed.). Cengage Learning.
- Weber, M. (1978). Economy and society: An outline of interpretive sociology (G. Roth & C. Wittich, Eds.). University of California Press. (Original work published 1922)

บทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานราก
THE ROLE OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN PROMOTING
GRASSROOTS DEMOCRACY

ศยามล อินทียศ

Sayamon Inthiyod

พร้อมพล สัมพันธ์โน

Promphol Samphanthano

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University Lanna Campus

E-mail: Poyesean@hotmail.com

วันที่รับบทความ: 25 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ: 15 พฤศจิกายน 2568;

วันที่ตอบรับบทความ: 16 พฤศจิกายน 2568

Received: October 25, 2025; Revised: , November 15 2025; Accepted: November 16, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานราก อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาระบบประชาธิปไตยในสังคมไทย โดยใช้การศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และการสร้างธรรมาภิบาลในระดับพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจสาธารณะ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสิทธิ หน้าที่ และความเป็นพลเมือง ตลอดจนเป็นกลไกในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังประสบกับข้อจำกัดด้านโครงสร้างการบริหาร งบประมาณ บุคลากร และวัฒนธรรมทางการเมืองบางประการ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการพัฒนาประชาธิปไตยฐานราก บทความเสนอแนวทางในการเสริมสร้างบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ การกระจายอำนาจอย่างเป็นรูปธรรม การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง และการสร้างระบบบริหารจัดการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ ทั้งนี้ หากสามารถดำเนินการได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยฐานราก และนำไปสู่การพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ประชาธิปไตยฐานราก, การมีส่วนร่วมของประชาชน, ธรรมาภิบาล, การพัฒนาท้องถิ่น

Abstract

This article aims to examine the role of local administrative organizations in promoting grassroots democracy, which serves as a fundamental foundation for democratic development in Thai society. The study employs a documentary research approach by analyzing relevant concepts, theories, and academic studies related to local governance, public participation, and democratic development. The analysis focuses on the roles of local administrative organizations in enhancing citizen participation, fostering democratic values, reducing social inequality, and strengthening good governance at the local level.

The findings indicate that local administrative organizations play a crucial role in creating opportunities for public participation in decision-making processes, promoting civic awareness, and encouraging citizens to engage in local development activities. These organizations also function as key mechanisms for decentralization, enabling communities to manage their own resources and respond effectively to local needs. However, several challenges remain, including limitations in administrative autonomy, budgetary constraints, insufficient human resources, and persistent political culture issues that hinder the effective development of grassroots democracy. The article suggests that strengthening grassroots democracy requires concrete decentralization policies, capacity building for local officials, continuous promotion of public participation, and the establishment of transparent and accountable governance systems. If these measures are effectively implemented, local administrative organizations will be able to serve as a strong foundation for sustainable democratic development and contribute to long-term social stability and development in Thailand.

Keywords: Local Administrative Organizations, Grassroots Democracy, Public Participation, Good Governance, Local Development

บทนำ

ประชาธิปไตยถือเป็นระบอบการปกครองที่ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญ โดยเฉพาะ “ประชาธิปไตยฐานราก” ซึ่งมุ่งเน้นให้ประชาชนในระดับท้องถิ่นสามารถมีบทบาทในการตัดสินใจ กำหนดทิศทางการพัฒนา และตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของตนเองอย่างแท้จริง การพัฒนาประชาธิปไตยให้เข้มแข็งจึงมิได้เริ่มต้นจากระดับชาติเท่านั้น หากแต่ต้องเริ่มจากระดับชุมชนและท้องถิ่นซึ่งเป็นฐานรากของสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยฐานราก เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากร ท้องถิ่น การให้บริการสาธารณะ และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง และการพัฒนาในระดับพื้นที่ การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงสะท้อนให้เห็นถึงระดับความเข้มแข็งของประชาธิปไตยในสังคมโดยรวม

อย่างไรก็ตาม แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานราก แต่ในทางปฏิบัติยังประสบกับข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในด้านโครงสร้างอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชน ความรู้ ความเข้าใจด้านประชาธิปไตย รวมถึงปัญหาการบริหารงานและธรรมาภิบาล ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานราก วิเคราะห์แนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนเสนอแนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

เนื้อหา

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานราก มีดังต่อไปนี้

1. แนวคิดประชาธิปไตยฐานราก ประชาธิปไตยฐานราก (Grassroots Democracy) หมายถึง รูปแบบของประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในระดับท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย และการบริหารจัดการสาธารณะอย่างใกล้ชิด โดยเน้นการมีส่วนร่วมโดยตรงของประชาชนมากกว่าการพึ่งพาอำนาจจากส่วนกลาง แนวคิดดังกล่าวถือเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากช่วยเสริมสร้างความตระหนักรู้ในสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของพลเมือง (โกวิทย์ พวงงาม, 2562) ประชาธิปไตยฐานรากยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์จริงในชีวิตประจำวัน เช่น การเข้าร่วมประชุม ชุมชน การเลือกตั้งท้องถิ่น และการแสดงความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งช่วยหล่อหลอมให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน (สถาบันพระปกเกล้า, 2562)

2. ความหมายและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามหลักการกระจายอำนาจ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่สามารถบริหารจัดการตนเองได้ในระดับหนึ่ง โดยมีหน้าที่สำคัญในการจัดบริการสาธารณะ พัฒนาท้องถิ่น และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ (ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์, 2561)

การดำรงอยู่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยฐานราก เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด และเป็นพื้นที่แรกที่ประชาชนได้เรียนรู้กระบวนการประชาธิปไตยผ่านการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วม และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ (โกวิท พวงงาม, 2560)

3. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานราก

3.1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เช่น การจัดเวทีประชาคม การรับฟังความคิดเห็นต่อแผนพัฒนาท้องถิ่น และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การมีส่วนร่วมดังกล่าวช่วยให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่และเกิดความตื่นตัวทางการเมือง (สถาบันพระปกเกล้า, 2562)

3.2) การเสริมสร้างความรู้และจิตสำนึกประชาธิปไตย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถส่งเสริมความรู้ด้านประชาธิปไตยผ่านการจัดอบรม การให้ความรู้ด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมทางการเมืองในระดับชุมชน ซึ่งจะช่วยพัฒนาทัศนคติและค่านิยมประชาธิปไตยให้หยั่งรากลึกในสังคม (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2560)

3.3) การส่งเสริมธรรมาภิบาลและความโปร่งใส หลักธรรมาภิบาล เช่น ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการตรวจสอบได้ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารงานท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดำเนินงานอย่างโปร่งใสจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน และส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2561)

3.4) การพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของประชาธิปไตยฐานราก การพัฒนาศักยภาพผู้นำให้มีความรู้ด้านการบริหาร การเมือง และคุณธรรมจริยธรรม จะช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น (UNDP, 2019)

4. ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานราก แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทสำคัญ แต่ยังมีเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชนยังอยู่ในระดับจำกัด ความรู้ความเข้าใจด้านประชาธิปไตยของประชาชนยังไม่เพียงพอ ระบบอุปถัมภ์และการเมืองท้องถิ่นแบบเดิม ขัดขวางด้านงบประมาณและบุคลากร การกระจายอำนาจจากส่วนกลางยังไม่สมบูรณ์ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการพัฒนาประชาธิปไตยฐานรากอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจฯ, 2563)

5. แนวทางการพัฒนาบทบาทท้องถิ่นในการเสริมสร้างบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง พัฒนาศักยภาพบุคลากร และผู้นำท้องถิ่น เสริมสร้างความโปร่งใสและกลไกตรวจสอบ สนับสนุนการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตยในระดับชุมชน แนวทางดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยฐานราก และนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในระยะยาว

6. **กรอบกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานราก** การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานรากตั้งอยู่บนพื้นฐานของกรอบกฎหมายและนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งกำหนดให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการสาธารณะอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ยังเป็นกลไกสำคัญที่กำหนดอำนาจหน้าที่ และขอบเขตความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน นโยบายของรัฐด้านการกระจายอำนาจยังมุ่งเน้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ มีงบประมาณเพียงพอ และสามารถพัฒนาพื้นที่ได้ตามบริบทของตนเอง ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยฐานรากให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจฯ, 2563)

7. **บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย** นอกจากบทบาทด้านโครงสร้างและกลไกทางการเมืองแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝัง “วัฒนธรรมประชาธิปไตย” ให้เกิดขึ้นในสังคมท้องถิ่น วัฒนธรรมประชาธิปไตยหมายถึง ค่านิยม ความเชื่อ และพฤติกรรมที่เคารพสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถส่งเสริมวัฒนธรรมดังกล่าวได้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมสภาเด็กและเยาวชน การจัดเวทีสาธารณะเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสนับสนุนเครือข่ายภาคประชาชน การสร้างพื้นที่สาธารณะสำหรับการมีส่วนร่วมทางสังคม กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้ประชาชนเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย และพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (สถาบันพระปกเกล้า, 2562)

8. **การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานราก** ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยฐานราก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น ระบบรับฟังความคิดเห็นออนไลน์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์และสื่อสังคมออนไลน์ การให้บริการประชาชนแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Service) การถ่ายทอดสดการประชุมสภาท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยีดังกล่าวช่วยเพิ่มความโปร่งใส ลดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชน และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น (UNDP, 2019)

9. **บทเรียนและแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices)** จากการศึกษาประสบการณ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่ง พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานราก ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นที่มีวิสัยทัศน์และยึดหลักธรรมาภิบาล การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การสื่อสารที่โปร่งใสและต่อเนื่อง การบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ แนวปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ประชาธิปไตยฐานรากจะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม (World Bank, 2018)

10. **สังเคราะห์ภาพรวมของบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** จากการวิเคราะห์สามารถสรุปได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประชาธิปไตยฐานราก ทั้งในมิติของการส่งเสริม

การมีส่วนร่วม การพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย การสร้างความโปร่งใส และการเสริมพลังให้ประชาชนสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของกระบวนการดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับปัจจัยสนับสนุนหลายด้าน ทั้งโครงสร้างทางกฎหมาย นโยบายของรัฐ ศักยภาพของผู้นำ และความตื่นตัวของประชาชน หากสามารถพัฒนาองค์ประกอบเหล่านี้ได้อย่างเป็นระบบ จะส่งผลให้ประชาธิปไตยฐานรากมีความเข้มแข็งและนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในระยะยาว

11. ตัวชี้วัดความสำเร็จของการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานรากในระดับท้องถิ่น การประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานราก จำเป็นต้องอาศัยตัวชี้วัดที่สะท้อนผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 มิติหลัก ได้แก่ มิติการมีส่วนร่วมของประชาชน พิจารณาจากระดับการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ การประชุมประชาคม การแสดงความคิดเห็นต่อแผนพัฒนาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางนโยบาย ซึ่งสะท้อนถึงความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน (สถาบันพระปกเกล้า, 2562) มิติด้านธรรมาภิบาลและความโปร่งใส พิจารณาจากการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร การเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ การตรวจสอบได้ และความรับผิดชอบของผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความไว้วางใจของประชาชน (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2561) มิติด้านศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบคลุมถึงความรู้ความสามารถของบุคลากร ระบบบริหารจัดการ และประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการปกครองในระดับพื้นที่ (โกวิทย์ พวงงาม, 2562) มิติด้านผลลัพธ์ทางสังคมและการเมือง ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชน ความร่วมมือระหว่างภาคส่วน และการลดความขัดแย้งในพื้นที่ อันเป็นผลสะท้อนของประชาธิปไตยฐานรากที่มีคุณภาพ (UNDP, 2019)

12. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตย การพัฒนาประชาธิปไตยฐานรากมิได้จำกัดอยู่เพียงโครงสร้างทางการเมืองเท่านั้น หากแต่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับการพัฒนาคุณภาพของ “พลเมือง” องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณลักษณะของพลเมืองประชาธิปไตย ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การยึดหลักนิติธรรม การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น โครงการอบรมพลเมืองดี วิธีประชาธิปไตย กิจกรรมเยาวชน และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญในการหล่อหลอมพลเมืองคุณภาพ ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนของระบอบประชาธิปไตย (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2560)

13. ความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยฐานรากกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ประชาธิปไตยฐานรากมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาในมิติ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 16 ว่าด้วยสถาบันที่เข้มแข็ง สันติภาพ และความยุติธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถบริหารงานอย่างมีส่วนร่วม โปร่งใส และยึดหลักธรรมาภิบาล จะเอื้อต่อการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม (UNDP, 2020)

14. บทสังเคราะห์เชิงวิเคราะห์

จากการศึกษา พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยฐานราก ทั้งในด้านการมีส่วนร่วม การพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย และการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการดำเนินงานยังขึ้นอยู่กับปัจจัยสนับสนุนหลายประการ ได้แก่ ความจริงจังของนโยบายกระจายอำนาจ ศักยภาพของผู้นำท้องถิ่น การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของประชาชน ระบบตรวจสอบถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ หากสามารถพัฒนาองค์ประกอบเหล่านี้อย่างเป็นระบบ จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นฐานรากที่มั่นคงของระบอบประชาธิปไตยไทย และนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาว

15. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการสร้างเครือข่ายภาคประชาชน การส่งเสริมประชาธิปไตยฐานรากมิได้อาศัยเพียงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงฝ่ายเดียว หากแต่ต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือจากภาคประชาชน ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนในพื้นที่ การสร้างเครือข่ายดังกล่าว ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การระดมทรัพยากร และการตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” ในการประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน สภาองค์กรชุมชน และสถาบันการศึกษา เพื่อร่วมกันพัฒนาพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม การดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายนี้จะช่วยเพิ่มพลังทางสังคม (social capital) และส่งเสริมให้ประชาธิปไตยฐานรากมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น (โกวิทย์ พวงงาม, 2562)

16. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง ความเหลื่อมล้ำทางการเมืองเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย โดยเฉพาะในสังคมที่ประชาชนบางกลุ่มยังขาดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและกระบวนการตัดสินใจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการลดช่องว่างดังกล่าว ผ่านการเปิดพื้นที่ให้กลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ สตรี และเยาวชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ การออกแบบนโยบายและโครงการที่คำนึงถึงความหลากหลายของประชาชนในพื้นที่ จะช่วยให้การพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยฐานราก (UNDP, 2020)

17. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง ในบริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการเมือง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ โดยเฉพาะการนำแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Governance) มาใช้ ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วม ความร่วมมือ และความโปร่งใส การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบข้อมูลเปิด (Open Data) การประชุมออนไลน์ และแพลตฟอร์มรับฟังความคิดเห็นของประชาชน จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารและสร้างความไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับประชาชน อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยฐานรากในยุคดิจิทัล (World Bank, 2018)

18. การวิเคราะห์เชิงสังเคราะห์: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับความยั่งยืนของประชาธิปไตย จากการวิเคราะห์ในภาพรวมสามารถสังเคราะห์ได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยงประชาชนเข้ากับระบบการเมืองการปกครอง ทั้งในด้านการมีส่วนร่วม การตรวจสอบ และการพัฒนานโยบายสาธารณะในระดับพื้นที่ หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส และเปิด

โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จะส่งผลให้ประชาธิปไตยฐานรากมีความมั่นคงและยั่งยืน ในทางตรงกันข้าม หากขาดการพัฒนาเชิงโครงสร้าง ขาดการมีส่วนร่วม และยังคงมีปัญหาด้านอำนาจนิยมหรือระบบอุปถัมภ์ ย่อมส่งผลให้ประชาธิปไตยในระดับชาติอ่อนแอลงตามไปด้วย ดังนั้น การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยไทยในระยะยาว

19. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้าง “ความเข้มแข็งของชุมชน” ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตยฐานราก ความเข้มแข็งของชุมชนหมายถึงความสามารถของประชาชนในการรวมกลุ่ม แก้ไขปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองโดยอาศัยพลังภายในของชุมชนเป็นหลัก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนได้ผ่านการส่งเสริมกลุ่มองค์กรชุมชน สภาองค์กรชุมชน และเครือข่ายประชาชนในระดับพื้นที่ การสนับสนุนดังกล่าวช่วยให้ประชาชนมีเวทีในการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาจากล่างขึ้นบน (Bottom-up Development) (โกวิทย์ พวงงาม, 2562)

20. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการสร้างโปร่งใสและการตรวจสอบจากภาคประชาชน ความโปร่งใสถือเป็นหัวใจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน งบประมาณ และโครงการพัฒนาต่าง ๆ ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกและทั่วถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ เช่น การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น การเปิดเผยงบประมาณรายจ่ายประจำปี และการรับเรื่องร้องเรียนผ่านช่องทางต่าง ๆ จะช่วยลดปัญหาการทุจริตและเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของประชาธิปไตยฐานราก (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2561)

21. บทบาทเชิงเปรียบเทียบ: ประชาธิปไตยฐานรากในบริบทสากล ในหลายประเทศ แนวคิดประชาธิปไตยฐานรากได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบผ่านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง เช่น ประเทศในกลุ่มยุโรปเหนือและประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งให้อำนาจแก่รัฐบาลท้องถิ่นในการกำหนดนโยบายสาธารณะและบริหารงบประมาณของตนเองอย่างอิสระ องค์การสหประชาชาติและธนาคารโลกต่างยอมรับว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา (UNDP, 2020; World Bank, 2018) บทเรียนจากต่างประเทศชี้ให้เห็นว่า การกระจายอำนาจที่แท้จริง การมีส่วนร่วมของประชาชน และความโปร่งใสในการบริหาร เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ประชาธิปไตยฐานรากประสบความสำเร็จ

22. แนวโน้มและทิศทางการพัฒนาประชาธิปไตยฐานรากในอนาคต แนวโน้มของการพัฒนาประชาธิปไตยฐานรากในอนาคตจะมุ่งไปสู่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนมีบทบาทเชิงนโยบายมากขึ้น การเสริมสร้างสมรรถนะของผู้นำท้องถิ่นให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การบูรณาการการทำงานระหว่างรัฐ เอกชน และประชาชน หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถ

ปรับตัวให้สอดคล้องกับแนวโน้มดังกล่าว จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยฐานราก และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว (UNDP, 2020)

23. สังเคราะห์ภาพรวมเชิงวิเคราะห์ จากการศึกษาทั้งในเชิงแนวคิด ทฤษฎี และแนวปฏิบัติ สามารถสรุปได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประชาธิปไตยฐานราก ทั้งในมิติของการมีส่วนร่วม การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย การพัฒนาศักยภาพประชาชน และการสร้างความโปร่งใสในการบริหารงาน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานรากยังขึ้นอยู่กับปัจจัยสนับสนุนหลายประการ ได้แก่ การกระจายอำนาจอย่างแท้จริง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และการสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐ หากสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ จะช่วยวางรากฐานประชาธิปไตยที่มั่นคงและยั่งยืนให้กับสังคมไทยในระยะยาว

24. การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยฐานราก การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยฐานราก โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นซึ่งประชาชนมีความใกล้ชิดกับกระบวนการตัดสินใจมากที่สุด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการบริหาร ตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน ไปจนถึงการติดตามและประเมินผล รูปแบบของการมีส่วนร่วมอาจอยู่ในลักษณะของ การประชาคมท้องถิ่น การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการหรือภาคีเครือข่าย กระบวนการเหล่านี้ช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Ownership) และตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะพลเมือง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของประชาธิปไตยฐานราก (โกวิทย์ พวงงาม, 2562)

25. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมประชาธิปไตยเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระบบประชาธิปไตยดำรงอยู่อย่างยั่งยืน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทโดยตรงในการปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของประชาชน เช่น การเคารพสิทธิผู้อื่น การยอมรับความเห็นที่แตกต่าง การแก้ไขปัญหาด้วยเหตุผล และการใช้กระบวนการสันติวิธี การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ด้านประชาธิปไตย การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสนับสนุนกิจกรรมของเยาวชนในระดับท้องถิ่น ล้วนเป็นกลไกที่ช่วยสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้หยั่งรากลึกในสังคม (สถาบันพระปกเกล้า, 2562)

26. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม หนึ่งในเป้าหมายสำคัญของประชาธิปไตยฐานรากคือการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมทางสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรและบริการสาธารณะให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง การจัดบริการด้านการศึกษา สาธารณสุข สวัสดิการสังคม และการพัฒนาอาชีพในระดับท้องถิ่น ช่วยลดช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท และช่วยให้ประชาชนเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาอย่างเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตยและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (UNDP, 2020)

27. อุปสรรคเชิงโครงสร้างต่อการพัฒนาประชาธิปไตยฐานราก แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยฐานราก แต่ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ การกระจายอำนาจที่ยังไม่สมบูรณ์ ทำให้ท้องถิ่นขาดอิสระในการตัดสินใจ ข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร วัฒนธรรมอุปถัมภ์และการเมืองท้องถิ่นแบบเครือญาติ การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังไม่ทั่วถึง อุปสรรคเหล่านี้ส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายประชาธิปไตยฐานรากได้อย่างเต็มศักยภาพ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขผ่านการปฏิรูประบบการบริหารท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม (ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์, 2561)

28. แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการเสริมสร้างบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การส่งเสริมประชาธิปไตยฐานรากมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถกำหนดแนวทางเชิงกลยุทธ์ได้ดังนี้เร่งรัดการกระจายอำนาจและงบประมาณอย่างแท้จริงพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่นให้มีความรู้ด้านธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมเครือข่ายภาคประชาชนและองค์กรชุมชนสร้างระบบติดตามและประเมินผลที่โปร่งใส แนวทางดังกล่าวจะช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการพัฒนาประชาธิปไตยฐานรากได้อย่างยั่งยืน

29. บทสังเคราะห์เชิงบูรณาการ จากการวิเคราะห์ทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยฐานราก เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด และมีบทบาทโดยตรงในการกำหนดคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสม ทั้งด้านอำนาจ หน้าที่ งบประมาณ และการมีส่วนร่วมของประชาชน จะสามารถทำหน้าที่เป็นรากฐานของประชาธิปไตยที่มั่นคง โปร่งใส และยั่งยืน อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมไทยในระยะยาวอย่างแท้จริง

สรุป

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยฐานราก เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และเป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชนในระดับพื้นที่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การวางแผนพัฒนา การดำเนินงาน และการตรวจสอบการบริหารงานของท้องถิ่น ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยในระดับรากฐาน นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตย สร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมผ่านการจัดบริการสาธารณะอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังคงประสบกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น การกระจายอำนาจที่ยังไม่สมบูรณ์ ข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และวัฒนธรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น

ดังนั้น การเสริมสร้างบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งจำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านนโยบาย การกระจายอำนาจอย่างแท้จริง การพัฒนาศักยภาพบุคลากร รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง หากสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม จะส่งผลให้

ประชาธิปไตยฐานรากของไทยมีความมั่นคง โปร่งใส และยั่งยืน อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศในระยะยาวอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

โกวิทย์ พวงงาม. (2560). การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

โกวิทย์ พวงงาม. (2562). การเมืองการปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โกวิทย์ พวงงาม. (2562). ประชาธิปไตยท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์. (2561). การเมืองการปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์. (2561). ธรรมนูญกับการบริหารภาครัฐไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2560). การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2560). ประชาธิปไตยกับการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.

สถาบันพระปกเกล้า. (2562). ประชาธิปไตยฐานรากกับการพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สถาบันพระปกเกล้า. (2562). ประชาธิปไตยท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2563). รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2563). รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). (2564). แนวทางการบริหารงานภาครัฐตามหลักธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.พ.ร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13. กรุงเทพฯ: สศช.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2561). ธรรมนูญกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิชัยพัฒนา.

United Nations Development Programme (UNDP). (2019). Decentralization and Local Democracy. New York: UNDP.

United Nations Development Programme (UNDP). (2020). Human Development Report 2020: The Next Frontier – Human Development and the Anthropocene. New York: UNDP.

United Nations. (2015). Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: United Nations.

World Bank. (2018). *Local Governance and Community Participation for Development*. Washington, DC: World Bank.

World Bank. (2018). *Local Governance and Community Participation*. Washington, DC: World Bank.

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับ
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

TECHNOLOGICAL LEADERSHIP OF THE LEARNING PROMOTION CENTER
EXECUTIVES IN MUEANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE

จาร์วรรณ บวชไธสง

Jaruwan Buachthaisong

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอเมืองร้อยเอ็ด, ร้อยเอ็ด

learning center administrators in Mueang Roi Et district, Roi-Et

E-mail: jaruwan.thaisong@gmail.com

วันที่รับบทความ: 22 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ: 15 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ: 16 กันยายน 2568

Received: August 22, 2025; Revised: September 15, 2025; Accepted: September 16, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดจังหวัดร้อยเอ็ด และ 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ขนาดของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 50 คน โดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีความเชื่อมั่น 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ t-test และ F-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 2) ผลการเปรียบเทียบ เมื่อจำแนกตามตำแหน่งในภาพรวม และจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาในภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด

Abstract

This research aimed to 1) study the technological leadership of school administrators under the Roi-Et Provincial Office of Learning Encouragement, Roi Et Province, and 2) compare

the technological leadership of school administrators by the size of the school. The sample group used in this research consisted of 50 school administrators and teachers under the Roi-Et Provincial Office of Learning Encouragement, Roi Et Province, selected by stratified random sampling. The research instrument used was a questionnaire with a reliability value of 0.99. The statistics used for data analysis included percentage, mean, and standard deviation. The statistics used for hypothesis testing included t-test and F-test.

The research results found that 1) the technological leadership of educational institution administrators was at a high level overall, and 2) the comparative results, when classified by overall position and classified by overall educational institution size, showed statistically significant differences at the .05 level.

Keywords: Technological leadership, School administrators, Roi-Et Provincial Office of Learning Encouragement

บทนำ

บทบาทของเทคโนโลยีในชีวิตประจำวันส่งผลให้บริบทของสถานศึกษาและบทบาทของผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยเทคโนโลยีเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการปรับตัวที่ทำนาย ครูและผู้บริหารจำเป็นต้องตอบสนองด้วยวิสัยทัศน์ที่ทันสมัย เน้นการพัฒนาทักษะที่ตอบสนองต่ออนาคต ใช้วิธีการสอนที่สร้างแรงบันดาลใจและท้าทายความสามารถของผู้เรียน รวมถึงนำกลยุทธ์การประเมินผลที่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนมาใช้ นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างทักษะและนวัตกรรมที่นำไปใช้ได้จริงยังถือเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2562) ทั้งนี้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่มุ่งเน้นการสร้างกำลังคนที่มีสมรรถนะสูงและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับการพัฒนาในอนาคตด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาในสถานศึกษานั้น โดยความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการศึกษาเป็นผลจากการทำงานของผู้บริหาร ดังนั้น ผู้บริหารควรคำนึงถึงการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก (บรรจง ลาวะลี, 2560) ด้วยเหตุผลนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเข้าใจบริบทของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เนื่องจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและซับซ้อน มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการอย่างมาก โดยเฉพาะปัจจัยด้านเทคโนโลยีที่อาจเป็นได้ทั้งโอกาสและอุปสรรค แม้ครูและผู้เรียนรุ่นใหม่จะมีทักษะการใช้เทคโนโลยีที่ดีแต่ทักษะเหล่านี้ยังไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และวิสัยทัศน์ในการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

ซึ่งเรียกว่า “ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี” (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2562)

โดยภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีของครูและบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อให้การปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งช่วยพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน ทุกสังคมจะต้องปรับตัวเข้าหาเทคโนโลยี และเพิ่มความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 ที่กำหนดให้การศึกษา มี 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี คือ ผู้ที่มีความรู้และวิสัยทัศน์ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้และการบริหารงานในสถานศึกษา พร้อมกับสนับสนุนครูและบุคลากรให้บูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงบริบทและความต้องการของผู้เรียน นอกจากนี้ ยังต้องสร้างความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันสื่อและปฏิบัติตามหลักจริยธรรม ในสหรัฐอเมริกาได้กำหนดกรอบมาตรฐานการใช้เทคโนโลยีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี 2) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนและการสอน 3) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและประเมินผล 4) ด้านการใช้ประเด็นสังคม ระเบียบ กฎหมาย และจริยธรรมทางเทคโนโลยี และ 5) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุน การจัดการและการปฏิบัติงาน (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2562)

จากหลักการข้างต้นแสดงให้เห็นความสำคัญของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีใช้ในการบริหารการจัดการศึกษาและพัฒนาการศึกษา พัฒนาครูและนักเรียนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคที่เทคโนโลยีได้เข้ามา มีบทบาทในการจัดการศึกษาได้อย่างเต็มตามศักยภาพ จากสภาวะการณ์ทางการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบฯ ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด มีจุดอ่อนให้พิจารณา คือ สถานศึกษาขาดบุคลากรที่สนับสนุนด้านการจัดการศึกษา ขาดความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการที่หลากหลาย รวมไปถึงขาดการส่งเสริมผู้สอน บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี จึงส่งผลต่อด้านคุณภาพของผู้เรียนและคุณภาพของการจัดการศึกษาดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา คุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อนำไปสู่คุณภาพของผู้เรียนและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบฯ ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด

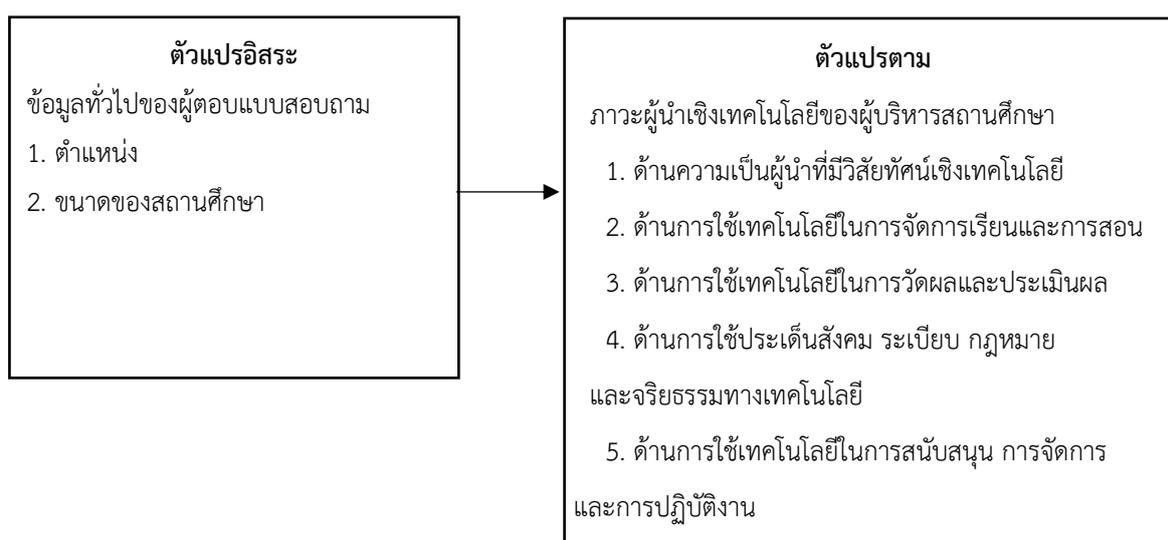
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบฯ ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด

2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตามตำแหน่งและขนาดของสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดจากเอกสารบทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปรการวิจัย ดังนี้ ไชยา ภาวะบุตร (2563), จิราพัชร ใฝ่วุฒิมพันธ์ (2565), Yee (2000) แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด

สมมติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกันเมื่อจำแนกตามตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา

1. วิธีดำเนินการวิจัย

1.1 ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 10 คน และครูจำนวน 40 คน รวมทั้งสิ้น 50 คน (สถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด, 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด โดยทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive

Sampling) แล้วจึงใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) โดยแบ่งตามขนาดของสถานศึกษา แล้วใช้วิธีเทียบบัญญัติไตรยางศ์ในการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด โดยผู้บริหารสถานศึกษาตอบเกี่ยวกับตนเอง และครูประเมินผู้บริหาร เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 30 ข้อ ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี 2) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนและการสอน 3) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและประเมินผล 4) ด้านการใช้ประเด็นสังคม ระเบียบ กฎหมาย และจริยธรรมทางเทคโนโลยี และ 5) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุน การจัดการและการปฏิบัติงาน ลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) มี 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ ให้นำหน้าห้คะแนนตามขั้นตอนการสร้างเครื่องมือการวัดของ Likert (1967)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.1 จัดส่งหนังสือนำเสนอเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และประสานในการขอความร่วมมือตอบแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ (Google form)

3.2 ได้รับข้อมูลกลับคืนจำนวน 50 ชุด คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์ แล้วจึงตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อนำไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้งหมดพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามนำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลความหมายการให้คะแนนจากค่าเฉลี่ย (mean) ของจอห์น (Best, 1981) แบ่งเป็น 5 ระดับ

4.3 เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามตำแหน่งและขนาดสถานศึกษา โดยใช้การทดสอบความแตกต่างระหว่างประชากร 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน (t-Test) และขนาดของสถานศึกษา เพื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) ในกรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี L.S.D. ของ Fisher (1980)

ผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.03$, $SD. = 0.68$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงไปหาลำดับต่ำ ดังนี้คือ ด้านการใช้ประเด็นสังคม ระเบียบ กฎหมาย และจริยธรรมทางเทคโนโลยี ($\bar{x} = 4.14$, $S.D. = 0.73$) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและประเมินผล ($\bar{x} = 4.11$, $S.D. = 0.81$) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุน การจัดการและการปฏิบัติงาน ($\bar{x} = 4.08$, $S.D. = 0.75$) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนและการสอน ($\bar{x} = 4.06$, $S.D. = 0.76$) และด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี ($\bar{x} = 3.57$, $S.D. = 0.65$) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและประเมินผล ด้านการใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุน การจัดการและการปฏิบัติงาน ด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนและการสอน และด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม และรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี		
	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
1. ด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี	3.57	0.65	มาก
2. ด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนและการสอน	4.06	0.76	มาก
3. ด้านการใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและประเมินผล	4.11	0.81	มาก

4. ด้านการใช้ประเด็นสังคม ระเบียบ กฎหมาย และจริยธรรมทางเทคโนโลยี	4.14	0.73	มาก
5. ด้านการใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุน การจัดการ และการปฏิบัติงาน	4.08	0.75	มาก
โดยรวม	4.03	0.68	มาก

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง พบว่า เมื่อพิจารณาโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามตำแหน่ง

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี ของผู้บริหารสถานศึกษา	ตำแหน่ง (จำนวน)				t	p
	ผู้บริหารสถานศึกษา (10)		ครู (40 คน)			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
1. ด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ เชิงเทคโนโลยี	4.14	0.24	3.30	0.62	16.474	.000*
2. ด้านการใช้เทคโนโลยีในการ จัดการเรียนและการสอน	4.87	0.24	3.76	0.69	20.388	.000*
3. ด้านการใช้เทคโนโลยีในการ วัดผลและประเมินผล	4.87	0.25	3.82	0.74	18.132	.000*
4. ด้านการใช้ประเด็นสังคม ระเบียบ กฎหมาย และจริยธรรม ทางเทคโนโลยี	4.88	0.24	3.82	0.68	19.589	.000*
5. ด้านการใช้เทคโนโลยีในการ สนับสนุน การจัดการและการ ปฏิบัติงาน	4.88	0.25	3.78	0.70	19.706	.000*
โดยรวม	3.86	0.62	3.72	0.62	1.770	.078

* $p \leq .05$

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ดังนี้

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด

1.1 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญสภาพบริบททางสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วจนส่งผลกระทบต่อสถานศึกษา และการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ และการจัดการศึกษาโดยมีวิสัยทัศน์และเป็นผู้นำในการส่งเสริมครู และบุคลากรให้สามารถนำเทคโนโลยีบูรณาการในการจัดการ การศึกษาและในการทำงานภายในสถานศึกษาได้อย่างสอดคล้องกับสภาพบริบท และความต้องการของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุเขต หมัดอะดัม (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของชัยนาม บุญนิตย์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของวสันต์ชัย สดคมขำ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบูรณาการเทคโนโลยีและเจตคติต่อการใช้เทคโนโลยีของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการใช้ประเด็นสังคม ระเบียบ กฎหมาย และจริยธรรมทางเทคโนโลยี ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารศึกษากำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการใช้เทคโนโลยีของสถานศึกษาอย่างสอดคล้องตามหลักกฎหมายและจริยธรรม ตระหนักให้ผู้เรียนได้เห็นถึงประโยชน์และโทษของการใช้เทคโนโลยีที่ผิดกฎหมายและจริยธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ มุทิตา แก้ววงษา และ สุรางคนา มั่นยานนท์ (2567) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษา โดมประดิษฐ์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ด้านความรู้ กฎหมายการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญา สุขวงศ์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของวสันต์ชัย สดคมขำ (2563) ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบูรณาการเทคโนโลยีและเจตคติต่อการใช้เทคโนโลยีของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจรรยาบรรณ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.3 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารศึกษานำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เพื่อวางแผน ปรับปรุงคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดีขึ้น อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาควรร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น ๆ ในการอบรมพัฒนา ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีวัดและประเมินผลทางการเรียน เพื่อให้การวัดและประเมินผลมีความหลากหลายสามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้และมีความถูกต้องมีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญฉิชา สุขวงศ์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของอนรรักษ์ ถอดเขี้ยว (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ด้านการใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของวสันต์ชัย สดคมขำ (2563) ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบูรณาการเทคโนโลยีและเจตคติต่อการใช้เทคโนโลยีของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ด้านการวัดและการประเมินผล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.4 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุน การจัดการและการปฏิบัติงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาเตรียมความพร้อมทางด้านเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ทางเทคโนโลยี และจัดเตรียมสภาพแวดล้อม และสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากร และครูผู้สอนให้สามารถใช้เทคโนโลยีปฏิบัติงานทางวิชาการได้อย่างสะดวกรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของชัชฌานาม บุญนิตย์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 ด้านใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการพัฒนา ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของอนรรักษ์ ถอดเขี้ยว (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ด้านการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการจัดการและการปฏิบัติงานของบุคลากร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของโลเตียเกลต์เชน (Lotey Gyeltshen, 2021) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ของครูในภูฏาน พบว่า พฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในภูฏานอยู่ในระดับมาก โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการใช้ ICT ของครู ในทำนองเดียวกัน การวิเคราะห์ทางสถิติเผยให้เห็นว่าตัวทำนายสองตัวสำหรับมิติความเป็นผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ การสนับสนุน การจัดการ และการดำเนินงาน และประสิทธิภาพการทำงานและแนวทางปฏิบัติทางวิชาชีพเป็นตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุดสำหรับการใช้ ICT ของครูในห้องเรียน

1.5 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนและการสอน ในภาพรวม อยู่ระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการเรียนให้นักเรียน ประชุมผู้บริหาร ครูและบุคลากรผ่านทางโปรแกรมออนไลน์ ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการเรียนการสอนและนิเทศติดตามการปฏิบัติงานของครูผ่านระบบออนไลน์ การปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยนาม บุญนิตย์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 ด้านมีความรู้ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีและนวัตกรรม ภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญา สุขวงศ์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jesson (2021) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจการเป็นผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสามารถทางเทคโนโลยีของครู พบว่าตัวชี้วัดทางเทคโนโลยีทั้ง 5 ประการ ด้านความเป็นผู้นำ ครูเห็นด้วยกับความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีที่ผู้บริหารมียิ่งไปกว่านั้น ครูยังมีความเชี่ยวชาญในเรื่องการใช้เทคโนโลยีในกระบวนการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น

1.6 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา เข้ารับการประชุม อบรมสัมมนาความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย สามารถถ่ายทอดให้กับครูและบุคลากรในโรงเรียนอยู่เสมอ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา และติดตามข้อมูลข่าวสารออนไลน์ที่เป็นประโยชน์กับตัวเองและโรงเรียนให้ทันเวลาที่มีการตอบสนองงานที่รวดเร็วและมีเครือข่ายงานที่หลากหลาย แสดงถึงความมีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี สอดคล้องกับงานวิจัยของอนรรักษ์ ถอดเขียว (2566) ได้

ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี ในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ด้านวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญา สุขวงศ์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัย Chuan (2014) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ความเป็นผู้นำเชิงเทคโนโลยี นวัตกรรมการสอน และการมองในแง่ดีทางวิชาการของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่าผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารส่งผลเชิงบวกต่อนวัตกรรมการสอน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อทัศนคติเชิงบวกทางวิชาการของนักเรียน เทคโนโลยีของผู้บริหาร ความเป็นผู้นำยังส่งผลเชิงบวกต่อทัศนคติเชิงบวกทางวิชาการของนักเรียนอีกด้วย ผลลัพธ์ชี้ให้เห็นว่าควรนำไปปฏิบัติด้านความเป็นผู้นำเชิงเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพเพื่อเร่งสร้างนวัตกรรมการสอนในการดำเนินงานของโรงเรียน จึงมีผลเชิงบวก

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา

2.1 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนครูและเจ้าหน้าที่ในการเชื่อมโยง สร้างและใช้ระบบเทคโนโลยีสำหรับการบริหารและการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนระหว่างเทคโนโลยีสารสนเทศและนโยบายของสถานศึกษา จัดหาเงินทุนเพิ่มเติมในการสนับสนุนความต้องการเทคโนโลยีของสถานศึกษา มีการบูรณาการแผนเทคโนโลยีสู่แผนยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาอื่น ๆ ของโรงเรียน โดยความตระหนักถึงการใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีสมัยใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของวสันต์ชัย สดคมขำ (2563) ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบูรณาการเทคโนโลยีและเจตคติต่อการใช้เทคโนโลยีของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของอารียา แสงนิล (2567) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้เป็นเพราะสถานศึกษาขนาดต่าง ๆ มีการบริหารจัดการที่

แตกต่างกันไปโดยสถานศึกษาขนาดเล็ก มีครูจำนวนน้อยทำให้ผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีความสนิทสนมกัน สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างคล่องตัวในส่วนของสถานศึกษาขนาดกลางให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถดูแลเอาใจใส่และสามารถติดต่อสื่อสารครูได้อย่างทั่วถึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีสัมพันธภาพที่เป็นกันเอง ในขณะที่สถานศึกษาขนาดใหญ่ ซึ่งมีครูเป็นจำนวนมากทำให้การกระจายอำนาจการทำงานผู้บริหารสถานศึกษาไม่สามารถดูแลเอาใจใส่ครูได้อย่างทั่วถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริฉัตร นวนทอง (2564) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยนาม บุญนิตย์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 จำแนกขนาดโรงเรียน ตามการรับรู้ของครูและผู้บริหาร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาริยา แสงนิล (2567) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ใหม่

จากการทำวิจัยครั้งนี้ได้ข้อค้นพบโดยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ เพื่อนำไปใช้สำหรับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ดและเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนภายในสถานศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจหรือสร้างนวัตกรรมใหม่ในบริบทของการพัฒนาผลการเรียนรู้ด้วยการบูรณาการเลือกใช้ สื่อนวัตกรรมทางเทคโนโลยี ให้มีความสอดคล้องกันกับหลักทฤษฎีการบริหารที่สำคัญ เพื่อต่อยอดองค์ความรู้เดิม และเสริมสร้างองค์ความรู้เดิมให้เพิ่มพูน สรุปเป็นความรู้และสามารถนำเสนอได้อย่างเหมาะสม ซึ่งทำให้บุคลากรพัฒนาตนเอง ส่งเสริมความก้าวหน้าในการเรียนรู้ เพื่อนำผลการวัดและประเมินผลมาปรับปรุงการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นสรุปได้ว่า การส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอเมืองร้อยเอ็ด มาช่วยส่งเสริมทักษะของบุคลากรได้เป็นอย่างดี โดยกำหนดเป็นโครงการ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ทางเลือกรายละเอียดอื่น ๆ ในการดำเนินงาน การศึกษาให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ เพื่อยกระดับการบริหาร ภาวะความเป็นผู้นำทางด้านเทคโนโลยี รวมถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ ตามนโยบายของการจัดการศึกษาที่วางไว้เพื่อเป้าหมาย สูงสุดคือคุณภาพของบุคลากร และสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะในการนำไปใช้และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ผู้วิจัยนำผลภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดมาเสนอแนะการนำไปใช้ ดังนี้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาเทคโนโลยีในสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารต้องมีความสามารถกำหนดเป้าหมาย สามารถกระตุ้นให้เกิดการผาน วิสัยทัศน์และสามารถสร้างเครือข่ายชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อการเรียนรู้และส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการนำวิสัยทัศน์สู่ความเป็นจริง

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาจัดสรรงบประมาณ ทุนหรือทรัพยากรในการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีตามความต้องการของครูและบุคลากรให้เพียงพอ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนและเตรียมความพร้อมในการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการบริหารดำเนินงานงบประมาณ มีการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อระดมทุน จัดหางบประมาณและทรัพยากร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางในการบริหารงานเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของบุคลากรที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ให้สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างหลากหลายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จิราพัชร ไผ่วุฒิพันธ์. (2565). การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์. วารสารรัชต์ภาคย์, 16(44), 236-250.
- ชวลิต เกิดทิพย์. (2550). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีการศึกษาสำหรับผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้ [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2560). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. อมรการพิมพ์.

- ไชยา ภาวะบุตร. (2563). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 9(33), 1-11.
- มุทิตา แก้ววงษา และ สุรางคนา มั่นยานนท์ (2567). ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษา โดมประดิษฐ์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5. วารสารมหาจุฬาลงกรณ, 15(2), 314-326.
- ธนกฤต พรหมนันทน์. (2559). รูปแบบภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธีรภัทร โคตรบรรเทา และ ปิยวรรณ โคตรบรรเทา. (2568). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา วิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดกิจกรรมรูปแบบการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา. วารสารสิทธิธรรม, 3(1), 62-73.
- ธัญฉิชา สุขวงศ์. (2563). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 9(34), 32-42.
- บรรจง ลาวะลี. (2560). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไร้พรมแดน. วารสารมหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด, 6(2), 206-215.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2562). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล (พิมพ์ครั้งที่ 2). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนันทา สมใจ. (2561). การบริหารสถานศึกษาด้วยภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 12(1), 352-358.
- สุหต หมดอะดัม. (2562). ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 20 (น. 5-9). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนุรักษ์ ถอดเขียว. (2566). ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1. สึกษา วารสารศึกษาศาสตร์, 10(1), 153-165.
- อาริยา แสงนิล. (2567). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร. วารสารมหาจุฬาลงกรณ, 15(1), 226-240.
- Best, J. W. (1981). Research in education (3rd ed.). Prentice-Hall.
- Center for the Advanced Study of Technology Leadership in Education Center for the Advanced Study of Technology Leadership in Education. (2009). Principal technology

leadership assessment.<http://dangerouslyirrelevant.org/wp-content/uploads/2017/04/PTLA-Packet.pdf>

- Chuan, C. H. (2014). The relationship among principals' technology leadership, teaching innovation, and students' academic optimism in elementary schools. *International Conferences on Educational Technologies and Sustainability. Technology and Education* (pp. 113–120).
- Fisher, R. A. (1980). *Statistical methods and statistical inference*. Hafner Press.
- Flanagan, L., & Jacobsen, M. (2003). Technology leadership for the twenty-first-century principal. *Journal of Educational Administration*, 41(2), 129–141.
- Jesson, L. H. (2021). Exploring the Principals' Technology Leadership: Its Influence. *International Journal of Academic Pedagogical Research (IJAPR)*, 4(6), 4-10.
- Kozloski, K. C. (2006). *Principal leadership for technology integration: A study of principal technology leadership* [Unpublished doctoral dissertation]. Drexel University.
- Likert, S. (1967). *New patterns of management*. McGraw–Hill.
- Lotey, G. (2021). Principals' Technology Leadership Behavior and Teachers' Use of Information and Communication Technology (ICT) in Bhutan. *Suranaree J. Soc. Sci.*, 15(2), 125-135.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.
- Yee, D. L. (2000). Image of school principal's information and communication technology leadership. *Journal of Information Technology for Teacher Education*, 9(3), 287-302.
- Technology Standards for School Administrators. (2001). *Technology standards for school administrators*. North Central Regional Technology in Education Consortium.